

argus

**DE STEM VAN
sprakeloze
WILDE DIEREN**

AROB-PROCEDURE ROTGANZEN
INTERVIEW MET REMCO DAALDER
AKTIE IN ECHT
EEN JAGERSIDYLLE
VROEGE VOGELS EN DE JACHT IN OOST-EUROPA

Inhoud Argus 90/1

H. Niesen; Naar een moreel en wetenschappelijk faunabeheer 3

Het misbruik van de term 'faunabeheer' moet nu maar eens afgelopen zijn. Ambtenaren van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, muskusrattenvangers en jagers moeten zich maar gewoon fauna-bestrijders of -exploitanten noemen.

Agenda Achteraf 4

Een nieuwe rubriek in Argus, waarin enkele hoogtepunten worden belicht uit de agenda van het dagelijks bestuur van SKF. Het is de bedoeling om u vanaf nu door middel van deze rubriek op de hoogte te houden van de activiteiten van het bestuur.

Van de redactie 4

Wijzigingen in het redaktieteam.

E. Knegtering; Juridische klucht rond afschot rotganzen nadert ontknoping 5

Al jaren is SKF in de weer om het verlenen van afschotvergunningen voor rotganzen door het ministerie van Landbouw, (Natuurbeheer) en Visserij tegen te gaan. Er werden meerdere arob-procedures gestart. In februari kwam de laatste zaak voor bij de Raad van State

R. de Beer; Aktie "Stop de plezierjacht in Echt" 11

Eind vorig jaar voerde SKF Limburg campagne tegen de plezierjacht in de gemeente Echt. Dit met het oog op de verlenging van het pachtcontract voor jagers op gronden van de gemeente Echt.

H.P. Gallacher; Interview met Remco Daalder: "Jacht staat vernieuwing in de weg" 12

Hugh Gallacher is op zoek naar de mens achter Remco Daalder. Remco Daalder was vijfjaar lang eindredakteur van Argus. Met het vorige nummer nam hij afscheid.

F. Hess; Mijn trofee... ook een Brabantse sprokkel 14

Jagersidylle met een onverwacht einde. Vrij naar een rubriek in De Nederlandse Jager.

H.P. Gallacher; Jacht als oogstpret 16

In de serie over de argumenten van de jager is nu de 'economische' argumentatie aan de beurt. Ook daar valt wel weer het een en ander tegen in te brengen.

Van 't front 18

SKF-donateur opgebracht

Kort nieuws 19

met onder meer graskarpers, muizenpopulaties in wegbermen en de Noordzee-fauna.

Achterpagina

Vroege Vogels & de jacht in Oost-Europa

Foto voorpagina:

De minister van Natuurbeheer doet mee als drijver in een jachtpartij op landgoed De Tongelaar, gemeente Beers. V.l.n.r.: Braks, baron Van Hovell tot Westerflier en de voorzitter van de KNJV, De Quay. foto Fred Hess

Knipselkrant: NIEUW ADRES!

Zes keer per jaar verschijnt de SKF-knipselkrant, een bloemlezing van de in de Nederlandse pers verschenen artikelen over jacht en faunabeheer. Abonneren is mogelijk door overmaking van 15 gulden per jaar op rekening van de penningmeester van SKF te Boxtel, Postbanknummer 3522188, onder vermelding 'knipselkrant'. Voor het verzamelen van de knipsels vragen wij Uw medewerking door ons de artikelen over jacht en faunabeheer uit uw krant toe te sturen. De knipsels kunnen worden gestuurd naar: SKF knipselarchief, Oude Kerkstraat 2A, 6325 EE Berg en Terblijt.

ISSN 0166-5073

Argus is het kwartaaltijdschrift van de Stichting Kritisch Faunabeheer, Postbus 76, 1243 ZH 's-Graveland. Argus wordt toegestuurd aan donateurs die minstens 25 gulden per jaar betalen. Betaling is mogelijk via Postbanknummer 3522188 te Boxtel. Indien U de Stichting Kritisch Faunabeheer testamentair wenst te gedenken, gelieve dan contact op te nemen met de penningmeester.

Redactie

Roelof de Beer, Josien Eulderink, Pauline de Jong, Henk van der Keur, Henrik de Nie, Wim Voortman.

Vaste medewerkers

Ene Fimmen, Hugh Gallacher, Rob Musters.

Redactieadres

Josien Eulderink, 3e Binnenvestgracht 6E, 2312 NR Leiden. Tel. 071-225920.

Fotoredactie

Pieter Elbers, Fons Bergersstraat 8, 5913 SJ Venlo. Telefoon 077-518037.

Vormgeving

Walter Lentjes

Expeditie

Rita Stockmann

Druk

HPC, Arnhem.

Adreswijzigingen naar

Gerard van de Sande, Postbus 820, 5280 AV Boxtel.

Bestuur

Ivan den Abeele, R.Boeve-Bant, M.A.-Brunt, H.Gallacher, F.Hess, W.L.Jansen, D.C.de Kempnaer, M.Kerres, W.Lentjes, H.Niesen, J.W.G.Pfeiffer, H.Pluijmakers, G.van de Sande, R.Stockmann.

Sekretariaat SKF

R.Boeve-Bant, Postbus 76, 1243 ZH 's-Graveland. Telefoon 02945-1319 of 08373-16879.

Penningmeester

G.van de Sande, Postbus 820, 5280 AV Boxtel. Telefoon 04113-2716.

Regiogroep Limburg

Postbus 27, 6114 ZG Susteren. Telefoon 04499-2848.

Doelstelling

De Stichting Kritisch Faunabeheer is een landelijke organisatie. Het doel is een ethisch en wetenschappelijk verantwoord faunabeheer. De SKF tracht haar doel te bereiken door het verbeteren van wetten, het propageren van milieuvriendelijke beheersmaatregelen, het stimuleren van onderzoek en het kenbaar maken van onderzoeksresultaten aan beleidsinstanties en publiek.

Naar een moreel en wetenschappelijk faunabeheer

In de naam van Faunabeheer of Natuurbeheer...

Ham Niesen

Het is natuurlijk geen toeval, dat het woord 'faunabeheer' in onze naam voorkomt. Wij bemoeien ons tenslotte met de manier waarop met in het wild levende dieren wordt omgesprongen, in de eerste plaats met die in ons eigen land. Een begrip als faunabeheer' houdt - op z'n minst gevoelsmatig - in, dat de dieren die aan dit beheer worden onderworpen, er ook enig voordeel van hebben.

In de praktijk is dat meestal niet het geval. Integendeel, veel instanties die zich in feite bezighouden met het botweg bestrijden van allerlei diersoorten, noemen zichzelf beheerders. Dat klinkt een stuk vriendelijker en is kennelijk bedoeld om bij het publiek een indruk van deskundigheid en noodzaak te wekken.

Of het nu gaat om sportvissers, ambtenaren van het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer (!) en Visserij, muskusrattenvangers of gewone jagers, steeds blijken deze mensen bezig te zijn dieren hetzij te bestrijden, hetzij te exploiteren. Voor de duidelijkheid zou het een stuk beter zijn als deze mensen hun benaming meer in overeenstemming zouden brengen met hun werkzaamheden.

Voorbeelden van écht faunabeheer zijn in ons land nauwelijks te vinden. Slechts zelden worden er pogingen ondernomen om het leefmilieu van bedreigde diersoorten werkelijk zodanig te verbeteren dat deze weer een kans krijgen om een gezonde, natuurlijke populatie op te bouwen. En dat dan zonder de gedachte in het achterhoofd dat er vervolgens weer leuk op gejaagd zou kunnen worden, zoals bij sommige pleitbezorgers van het korhoen ongetwijfeld het geval is. Echte faunabeheerders zouden zich alleen bezig moeten houden met het scheppen van betere levensomstandigheden voor otters, dassen, vleermuizen, patrijzen en dergelijke soorten, puur ten bate van de totstandkoming van gezonde populaties en niet uit eigenbelang. Al die anderen moeten zich maar faunabestrijders of -exploitanten noemen.

Misschien door de toch wat negatieve klank die het woord faunabeheer door dit soort misbruik inmiddels heeft gekregen, wint het begrip 'natuurbeheer' aan populariteit. Maar of dat woord nu beter aangeeft wat er gebeurt, is twijfel-

achtig. Natuur behoeft immers per definitie geen beheer, of het zouden bijvoorbeeld de voorwaarden moeten zijn waaronder mensen een gebied mogen bezoeken. Voor de rest regelt de natuur haar zaakjes zelf wel. Ook het vaak genoemde 'natuurlijke evenwicht' hoeft niet kunstmatig gehandhaafd te worden. Het is een onzinnig begrip. Er bestaat in de natuur niet zoiets als een evenwicht, een eindtoestand waarin de aantallen en soorten dieren en planten tot in lengte van dagen onveranderd zouden blijven. Elk 'evenwicht' wordt voortdurend verstoord door allerlei invloeden. De werkelijke reden van ingrijpen onder het mom van natuurbeheer is dan ook nooit het verstoorde evenwicht, maar het gegeven dat deze of gene het om welke reden dan ook niet eens is met de altijd optredende veranderingen. Zo vinden jagers of sportvissers dat ze aan natuurbeheer doen, als ze ten eigen bate fazanten of pootvis uitzetten. Anderen laten vee grazen, plaatsen nestbeschermers of graven poelen. Het is zeker niet gezegd dat de laatstgenoemde activiteiten bij voorbaat te veroordelen zijn, maar met natuurbeheer hebben ze weinig te maken. Het blijft een - hopelijk weloverwogen - keuze van mensen om het ecosysteem zodanig te beïnvloeden dat het beter voldoet aan hun eigen wensen. De grens tussen wat jagers en sportvissers doen en wat sommige natuurbeheerders doen, wordt daarmee gevaarlijk vaag.

Kritisch Faunabeheer heeft steeds gezegd, dat het beheer van een gebied nooit in handen van jagers - of de Stichting Behoud Natuur en Leefmilieu! - mag

liggen, omdat hun belangen principieel in strijd zijn met die van een goed beheer. Het begint erop te lijken dat iets dergelijks ook geldt voor natuurbeheerders die persoonlijk hobbyïsme of modeverschijnselen laten prevaleren. Zelfs de commercie dreigt een flinke vinger in de pap te krijgen: het aantal natuuradviesbureaus groeit onstuimig; er is kennelijk geld voor beschikbaar. Zeker in reeds waardevolle natuurgebieden is voorzichtigheid geboden. Als ingrijpen al nodig is, is een eenmalige ingreep in elk geval verre te verkiezen boven langdurige of telkens terugkerende verstoringen. Men dient te bedenken, dat bevoordelen van de ene soort altijd ten koste gaat van andere. Echt natuurbeheer betekent géén beheer. Als er dan toch zo nodig 'beheerd' moet worden, doet men er goed aan hier een andere naam voor te kiezen.

Van de redactie: EEN NIEUWE JAARGANG, EEN VERNIEUWDE REDAKTIE

Rekreatie, kinderpagina en ducks unlimited...

Het team dat Argus maakt is grondig in samenstelling gewijzigd. Remco Daalder (de eindredakteur), Lodi Nauta en Wim Ruitenbeek verlieten de groep toen duidelijk werd dat er nieuwe enthousiaste mensen waren die het roer konden overnemen.

Remco Daalder is tien jaar productief geweest voor Argus. Als los-vaste medewerker leverde hij tussen 1980 en 1986 artikelen en kleine bijdragen tot hij uiteindelijk in 1986 de eindredactie op zich nam. Vanaf dat moment leidde hij drie jaar lang redactievergaderingen en drukte zijn stempel op het blad. Remco's eigen typische inbreng was de aandacht voor rekreatie en natuurontwikkeling en de invloed daarvan op de fauna. Verder kwamen ook dieren die niet direct door de jacht worden bedreigd, vaker in Argus aan bod (zoals amfibieën, reptielen en vissen). De overgebleven redactieleden hebben goede herinneringen aan de redactievergaderingen op Remco's gezellige Amsterdamse etage. Het spijt hen oprecht dat dit tot het verleden behoort.

Wim Ruitenbeek kwam in 1983 bij de redactie. Daar verzorgde hij onder meer een kinderrubriek op de achterpagina. Uit de vele artikelen, die hij voor Argus heeft geschreven, was duidelijk te merken dat we hier te maken hadden met een vogelexpert. We zullen zijn inbreng missen!

Lodi Nauta trad in 1986 tot de redactie toe. In de loop der jaren maakte zijn taalgebruik een aardige ontwikkeling door. Was het aan het begin nog vrij sober, de laatste twee jaren volgde de ene vondst na de andere. Zo luidde zijn commentaar bij het European Wetland Fund 'ducks unlimited'. Gebieden in handen geven van de SBNL was 'gelijk aan musea zonder suppoosten 's nachts openstellen', enzovoort! Hij verlaat de redactie voor studie in het buitenland.

Remco, Wim en Lodi, ook namens de lezers van Argus willen wij jullie hartelijk bedanken voor het vele werk dat jullie hebben verzet. Gelukkig willen jullie alle drie nog achter de coulissen actief blijven!

Nieuwe lijn

Het vernieuwde redactieteam zal de lijn van de vorige redactie voortzetten. Wel is het de bedoeling dat Argus meer dan

voorheen gaat inspelen op de actualiteit. Daartoe is de 'vliegende reporter' in het leven geroepen. Acties of andere actuele zaken zullen door het bestuur worden doorgeseind naar Pauline de Jong, die vervolgens een verslaggever rekruteert uit het redactieteam. Pauline is net als Wim Voortman sinds vorige zomer actief voor Argus.

Nieuw zijn verder: Roelof de Beer, Josien Eulerink en Henk van der Keur. Josien neemt met ingang van dit nummer de eindredactie op zich.

De redactie

Ook zeer bedankt namens het bestuur! Het kan haast niet anders of het moet de lezer van Argus opvallen, dat er iets veranderd is. Het gebeurt dan ook niet zo vaak dat maar liefst drie redacteuren van het blad tegelijkertijd afscheid nemen. Lodi Nauta en Wim Ruitenbeek hebben bovendien regelmatig artikelen voor Argus verzorgd. Remco Daalder heeft als hoofdredakteur vanzelfsprekend een nog duidelijker stempel op het blad gedrukt en was al heel lang actief als schrijver. Zoiets doet een aanzienlijke aanslag op de vrije tijd en als die in mindere mate beschikbaar is kan het verstandig zijn de taken over te dragen. Wij hopen dat we in de toekomst nog eens van hun kennis en kunde gebruik kunnen maken en wensen ze het allerbeste.

Het bestuur

AGENDA ACHTERAF

een kijkje in de keuken van het bestuur van SKF

begin januari. SKF-ers gaan naar Zuid-West Friesland om de ganzenjacht in dat gebied te inventariseren. Dit om te zien in welke mate de jagers actief zijn en of het lokganzenverbod wordt nageleefd.

14 januari. Donateur van SKF wendt zich tot het bestuur in verband met moeilijkheden met jachtopzichters. Bestuurslid gaat erheen om de achtergrond van het incident te onderzoeken en om de man verder op weg te helpen. Zie pagina 19

8 februari. De rotganzen-affaire komt voor bij de Raad van State. Al jaren procedeert SKF tegen het afgeven van afschotvergunningen voor rotganzen op Terschelling door het ministerie van Landbouw en Visserij. Het einde van de slepende arob-procedure is nu in zicht. In het artikel op pagina 5 wordt het een en ander uit de doeken gedaan.

26 februari. Overleg met de Stichting Natuur en Milieu over het onder één paraplu brengen van alle natuur- en milieubeschermingsorganisaties in Nederland. Het voordeel daarvan zou zijn dat de natuur- en milieuorganisaties beter in staat zouden zijn om een vuist te maken.

5 maart. SKF maakt persbericht over het rapen van kievitseieren en stuurt een brief naar de commissaris van de Koningin in Friesland, de heer Wiegel. In de brief wordt erop aangedrongen niet meer het eerste kievitseie in ontvangst te nemen. Ten eerste ontvangt slechts 8% van de nesten daadwerkelijk nazorg, waardoor de gepleegde nazorg geen enkele smoes meer verschaft voor het leeghalen van nesten. Bovendien is rapen illegaal volgens de EG-Vogelrichtlijn.

29 maart. Uitspraak van Raad van State over de rotganzen! Bij het ter perse gaan van dit nummer was deze datum nog niet gepasseerd, maar in de volgende Argus komt de uitspraak zeker aan bod!

SKF in beroep bij Raad van State

Juridische klucht rond afschot rotganzen nadert ontknoping

In februari kwam de rotganzenzaak voor bij de Raad van State. Vlak voor de zitting heeft nog een laatste onderonsje plaats tussen de advokate van SKF en de ganzen-expert Edo Knegtering. foto Fred Hess

Edo Knegtering

Rotganzen

Zes soorten ganzen bezoeken Nederland in relatief grote aantallen. De rotgans is daar één van. Het gaat vooral om de zwartbuikrotgans, een ondersoort van de rotgans. Rotganzen zijn klein en donker en ze zijn gebonden aan zoutwatergebieden. Ze eten gras in polders, kwelderplanten op kwelders en wieren op slikvlakten. In Nederland zijn rotganzen dan ook in het Waddengebied en Zeeland te vinden.

Zwartbuikrotganzen broeden en ruïen in Siberië. Na de broed- en ruitijd in de zomer, trekken rotganzen in de herfst naar de kusten van West-Europa. In het voorjaar verzamelt de hele wereldpopulatie zich in het Waddengebied, waarvan zo'n 40% (!) in het Nederlandse deel. Tot eind mei bouwen ze daar vet- en eiwitreserves op voor hun broedperiode in Siberië.

Na een diep dal heeft de wereldpopulatie zich sinds 1972 weer weten te herstellen en te stabiliseren. De populatiegrootte schommelt nu tussen de 150 en 200 duizend. Verschillende factoren bepalen hoeveel jongen elk jaar worden grootgebracht (zie Ebbinge 1987). Voor Nederland is de konstatering van belang, dat een gunstige voedselsituatie tijdens het voorjaarsverblijf een minimumvoorwaarde is voor broedsukses.

Verjaagplan

De meeste ganzen zijn na de winter al weer weg uit Nederland, maar rotganzen blijven tot eind mei. In april en mei eten ze van nature kwelderplanten. Voor die tijd en bij gebrek aan kwelder, eten ze ook cultuurgras. In de polders van de Waddeneilanden kunnen ze dan schade veroorzaken. Boeren krijgen daarvoor een

Al sinds 1981 probeert het ministerie van Landbouw en Visserij lokale jagersorganisaties te laten schieten op beschermde vogels: eerst op rotganzen, later ook op roeken. Zo zouden de vogels het wel afleren om neer te strijken in gebieden die de landbouw bedrijvende mens zich heeft toegeëigend. Met allerlei ministeriële regelingen en besluiten probeerden Braks' ambtenaren onder de beschermende bepalingen van de EG-Vogelrichtlijn uit te komen.

Sinds 1986 wordt echter de ene afschotvergunning na de andere door de Raad van State geschorst en vernietigd, vooral door het toedoen van de Stichting Kritisch Faunabeheer. Onlangs werd de voorlopig laatste arob-procedure afgerond. Een betoog over rotganzen, arob-procedures, schade, oplossingen en onbehoorlijk bestuur.

vergoeding wanneer ze een beroep doen op het Jachtfonds.

Op Terschelling vond men vergoedingen echter niet genoeg. Eind 1981 bedachten jagers, een aantal boeren en het ministerie van Landbouw en Visserij een zogenaamd verjaagplan (zie Knegtering & Hess 1985). Het zou gaan om een "experiment". Men wilde de rotganzen van de polder naar het kweldergebied de Boschplaat verjagen. Daar zouden ze vol-

gens de bedenkers van het plan thuishoren. Zou het goedschiks niet lukken (vuurpijlen e.d.), dan zouden jagers op de vogels gaan schieten. Kort daarna werd de verjaging via alternatieve methoden ontoereikend verklaard en werd de jacht een feit.

Omdat rotganzejacht in Nederland sinds 1950 is verboden, verleende het ministerie speciale afschotvergunningen. In het begin alleen voor Terschelling, maar

sinds 1984 ook voor Texel, waar rotganzen niet meer buiten het polderreservaat de Zeeburg mochten komen. De jagers mochten zelf weten hoeveel ganzen ze wilden schieten, als het maar geen "oogstjacht" werd. Van 1982 tot 1986 werd in het voorjaar daadwerkelijk op rotganzen geschoten, waardoor in totaal honderden dieren sneuvelde.

Het Rijksinstituut voor Natuurbeheer (RIN) volgde in het voorjaar van 1982 de verjaagoperatie op Terschelling. Uit het RIN-rapport van Thissen en Bruggeman (1982) bleek dat er na de operatie weliswaar minder ganzen in de polder zaten, maar dat de verjaagde ganzen niet naar de Boschplaat waren gegaan, maar waarschijnlijk naar Ameland en de Friese kust. Dit werd toegeschreven aan een te geringe opvangcapaciteit van de Boschplaat. Verder bleek geen verschil in effectiviteit tussen het jachtgeweer en andere verjaagmiddelen. In elk geval was het experiment dus mislukt, want de problemen waren slechts verplaatst. Het ministerie ging echter gewoon door met vergunningverlening, totdat de Raad van State daar in 1986 een stokje voor stak. Vanaf dat moment mocht niet meer op rotganzen worden gejaagd.

Raad van State

Elk voorjaar verleende het ministerie de afschotvergunningen door middel van één of meerdere *besluiten*. Tegen een overheidsbesluit kunnen belanghebbenden door middel van een *arob-procedure* in beroep gaan bij de Raad van State, waarbij dan om *vernietiging* van dat besluit wordt verzocht. Een *arob-procedure* duurt vaak enige jaren. Daarom kan bij de Raad van State tevens onmiddellijke *schorsing* van een besluit worden gevraagd. Bij de afweging of een besluit moet worden geschorst, worden door de Raad van State andere criteria gehanteerd dan bij de afweging of een besluit moet worden vernietigd.

In 1982, 1983, 1984, 1986 en 1987 vroeg de Stichting Kritisch Faunabeheer om zowel schorsing als vernietiging van de besluiten van Landbouw en Visserij. De schorsingsverzoeken van 1982, 1983 en 1984 werden door de Raad van State afgewezen. Hiertoe werd ondermeer besloten omdat schorsing werd gevraagd toen het schieten al aan de gang was. De besluiten waren dus al uitgevoerd en daarom was schorsing ervan niet meer aan de orde. Dit alles kon gebeuren doordat het ministerie de eerste vergunningen zonder aankondiging had verstrekt. Door deze handelswijze was, volgens de Raad van State, Kritisch Faunabeheer onnodig belemmerd in het gebruik maken van de wet.

In maart 1986 volgde de eerste uitspraak in de reeks *arob-procedures* tegen de diverse besluiten: een besluit uit 1982 werd vernietigd. Het besluit bleek strijdig met de EG-Vogelrichtlijn van 1979. Volgens de Vogelrichtlijn zijn rotganzen beschermd en mag er pas op ze worden gejaagd "*indien er geen andere bevredigende oplossing bestaat*" en wel (onder meer): "*ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen, vee, bossen, visserij en wateren*". De vergunningen van 1982 tot 1987 waren slechts gebaseerd op artikel 53 van de Jachtwet. Volgens de Jachtwet is rotganzejacht in principe ook verboden, maar volgens artikel 53 mag daarvan al worden afgeweken "*ter voorkoming en ter bestrijding van schade*". Artikel 53 van de Jachtwet is dus veel soepeler dan de Vogelrichtlijn. Anders gezegd: artikel 53 is geen *uitwerking* van de Vogelrichtlijn. En omdat Nederland de internationale EG-richtlijn in nationale wetgeving dient uit te werken, werd het besluit tot afschot door de Raad van State vernietigd.

Omdat het alweer bijna voorjaar was en het ministerie stond te popelen om weer vergunningen te mogen verlenen, werd onmiddellijk na de uitspraak een *ministeriële regeling* verzonnen. De regeling moest dienen als aanvulling op Jachtwet-artikel 53. Daarmee zou de EG-Vogelrichtlijn dan wel zijn uitgewerkt. Meteen daarop verleende het ministerie ook weer artikel 53-vergunningen. Kritisch Faunabeheer verzocht weer om schorsing en vernietiging van de betreffende besluiten, ditmaal vergezeld door de Vogelbescherming (en heel even de Stichting Natuur en Milieu).

Het schorsingsverzoek werd nu wel toegewezen, omdat de Raad van State dacht dat de besluiten in de tegelijkertijd aangespannen *arob-procedure* (vernietigingsverzoek) toch wel zouden worden vernietigd. Ondanks de ministeriële regeling waren de vergunningen namelijk nog steeds strijdig met de EG-Vogelrichtlijn.

De creativiteit van het ministerie kende geen grenzen, want een jaar later, in 1987, werd weer een nieuwe regeling verzonnen, nu niet meer gebaseerd op artikel 53 (maar op artikel 20). En weer werden daarop vergunningen voor afschot verleend, ditmaal overigens ook voor roeken in de Achterhoek. Roeken zijn in principe beschermd volgens zowel de Jachtwet als de EG-Vogelrichtlijn. Opnieuw werd schorsing gevraagd en *arob-beroep* aangekondigd, door zowel Kritisch Faunabeheer als Vogelbescherming. Vogelbescherming, die zich advocaat van de wilde vogels noemt, vond het echter niet nodig om voor de roeken op te komen. Net als de rotganzen in het begin, moesten de roeken het van de advocaat van Kritisch Faunabeheer hebben.

Voor het eerst werd nu het *arob-beroep* door Landbouw en Visserij aangemerkt als *bezwaarschrift*. Dat betekende dat niet de Raad van State, maar de zogenaamde Commissie voor de Bezwaarschriften van

het ministerie de zaak ging behandelen. De Commissie vond de bezwaren ongegrond. Tegen de uitspraak van de Commissie kon weer *arob-beroep* worden aangekondigd. Dat gebeurde ook en zo kwam de hele zaak opnieuw bij de Raad van State terecht. In februari 1990 tenslotte werd de zaak in het openbaar behandeld. Bij het schrijven van deze tekst was de uitspraak van de Raad van State nog niet bekend.

Bezwaren

In deze - meest recente - *arob-zaak* richtten de bezwaren van de Stichting Kritisch Faunabeheer zich op drie hoofdpunten:

- Ten eerste wordt betwist dat de ministeriële regeling van 1987 (waarop de vergunningverlening berust) juridisch gezien deugt. Waarschijnlijk is de regeling nog steeds geen juiste uitwerking van de Vogelrichtlijn en bovendien is de regeling gebaseerd op een artikel uit de Jachtwet (artikel 20), dat daar niet voor is bedoeld.

- Ten tweede wordt betwist dat aan beide voorwaarden voor het afwijken van het jachtverbod is voldaan: "*belangrijke schade aan (in dit geval) gewassen*" en "*indien er geen andere bevredigende oplossing bestaat*".

- Ten derde wordt de minister onbehoorlijk bestuur verweten, omdat hij tegen alle rapporten en adviezen in en met rammelende regelingen, gewoon is doorgegaan met het verlenen van afschotvergunningen.

Hieronder zal nader worden ingegaan op het tweede en derde punt en dan alleen wat betreft rotganzen. Het eerste punt zal hier verder buiten beschouwing blijven.

Belangrijke schade?

Relativeringen

Het begrip "*belangrijke schade aan gewassen*" is in de rechtspraak nog niet uitgewerkt. Er is dus nog ruimte voor allerlei interpretaties. Ten eerste is het de vraag waaraan de schade moet worden gerelateerd om te kunnen beoordelen of zij belangrijk is.

De afgelopen negen jaar is gebleken dat het ministerie er alles aan doet om afschotvergunningen te kunnen verlenen. Het is dan ook niet vreemd dat de juristen van Braks beweren dat rotganzen op Terschelling en Texel belangrijke schade veroorzaken. Daarbij schermen ze met cijfers van Jachtfonds-uitkeringen en bedrijfsresultaten van landbouwers.

Maar wie ervaart nu eigenlijk belangrijke schade? Landbouwers die ter compensatie geld ontvangen of juist het ministerie dat via het Jachtfonds dat geld moet betalen? Algemener gesteld: op welk niveau moet worden beoordeeld of sprake is van belangrijke schade aan gewassen? Op perceelsniveau, bedrijfsniveau, het niveau van de individuele landbouwer, het niveau van de begroting van het ministerie, of wellicht op het niveau

Op percelen waar de ganzen niet mogen grazen worden op Texel draden gespannen om het land van de ganzen tegen te gaan. Op Texel is, in tegenstelling tot op Terschelling, wel een vervangend foerageergebied aangewezen. foto Fred Hess

van de landbouw als sektor?

Wanneer schade wordt beoordeeld op perceels- of bedrijfsniveau, kan worden opgemerkt dat eilanders voor hetzelfde perceel soms wel drie uitkeringen tegelijk ontvangen: een vergoeding in het kader van de EG-bergboerenregeling, een beheersvergoeding in het kader van de Relatienota en een uitkering van het Jachtfonds. Boeren krijgen de hoogste beheersvergoedingen wanneer ze het gras later maaien dan normaal, om broedende weidevogels te ontzien. In zo'n geval heeft het gras alle tijd om te herstellen van ganzevraat. Toch wordt ook dan ganzenschade geclaimd en uitbetaald!

Wordt de individuele landbouwer beschouwd, dan kan worden opgemerkt dat een groot deel van de Terschellinger landbouwers aanzienlijke neveninkomsten heeft, zoals uit de horeca.

Op de begroting van het ministerie (miljarden guldens) stellen de totale schadebedragen van Terschelling en Texel, die enkele tienduizenden guldens bedragen, heel weinig voor.

Op sektorniveau zijn de tienduizenden guldens schade volstrekt te verwaarlozen: volgens voorlopige cijfers bedroeg de zogenaamde *bruto toegevoegde waarde van de Nederlandse landbouw tegen marktprijzen* maar liefst 16,5 miljard gulden in 1987 (LEI/CBS 1989). Terzijde: de toegevoegde waarden van alle sectoren samen

vormen het Bruto Nationaal Produkt.

Voordat de schadebedragen van het Jachtfonds echter aan wat dan ook worden gerelateerd, is het zinnig om eerst te weten wat die Jachtfondscijfers nu eigenlijk voorstellen. Het is nog maar zeer de vraag of het bedrag dat door het Jachtfonds wordt uitgekeerd een betrouwbaar beeld geeft van de geleden schade.

Jachtfondsbedragen als maat voor schade

Het ministerie voert aan dat de schadebedragen een vlucht hebben genomen sinds niet meer (met het geweer) mag worden verjaagd. Er wordt dus gesuggereerd dat

er een direct verband is tussen de aantallen ganzen in de polder en de hoogte van de schadebedragen. Een dergelijke suggestie is niet juist.

Afgaand op wat Groot Bruinderink (1987) opmerkt over de relatie tussen Jachtfondsbedragen en aantallen ganzen, spelen minstens drie andere factoren mee. Ten eerste zijn de bedragen mogelijk "onzuiver", omdat ze ook andere kosten (knalapparaten e.d.) kunnen bevatten. Ten tweede worden boeren aangezet tot claimen van schade. Ten derde zullen boeren eerder claimen, wanneer ze sneller geërgerd zijn door ganzen. Afgezien van deze factoren speelt ook nog mee dat sinds 1987 de vergoeding per eenheid derving voor de Friese Waddeneilanden met 10% is verhoogd (Wildschadecommissie Friesland 1988). Dit maakt dat de schadecijfers van de verschillende jaren niet direct vergeleken kunnen worden.

Dat er geen direct verband is tussen schadebedragen en aantallen ganzen, wordt ook duidelijk wanneer de schadebedragen voor Terschelling worden geplaatst naast de aantallen rotganzen die in de schadegevoeligste periode op het eiland zaten (tabel 1).

Jachtfondsbedragen geven dus vooral aan hoeveel geld is *geclaimd en uitgekeerd*, niet hoeveel gras er werkelijk door ganzen is opgegeten.

Onbetrouwbaarheid taxaties

Ook kunnen er vraagtekens worden gezet bij de taxaties van de schade: het is niet duidelijk in hoeverre de taxaties overeenkomen met de werkelijk geleden schade.

Allereerst kan onderscheid worden gemaakt tussen "schade" en "derving". Bij derving is er sprake van gemis of verliezen, terwijl schade ook nadeel inhoudt. Als rotganzen gras eten, is er dus minimaal sprake van derving, maar nog niet noodzakelijk van schade, laat staan van belangrijke schade. Gras kan zich herstel-

Tabel 1. Uitgekeerde bedragen aan rotganzen schade op Terschelling in vergelijking met aantallen rotganzen op Terschelling.

seizoen	uitgekeerde schade voor Terschelling (guldens) *1)	totaal aantal rotganzen op Terschelling (april/mei) *2)	aantallen rotganzen in Terschellinger polder (mei) *3)
1979/80	70.700	13.800	?
1980/81	66.700	14.100	1570
1981/82	2.700	8.010	200
1982/83	17.700	17.850	250
1983/84	16.000	15.170	210
1984/85	9.300	13.100	250
1985/86	35.800	12.380	?
1986/87	19.000	10.010	?
1987/88	21.400	8.000	1020
1988/89	74.900	11.000	?

1) bron: Ministerie van Landbouw en Visserij.

2) bron: Ganzenwerkgroep Nederland, Ganzenwerkgroep Nederland/België en B S Ebbingse.

3) bron: Graveland.

len en daarom dient eventuele schade pas te worden vastgesteld op het moment dat de boer het gras nodig heeft.

Uitgekeerde bedragen zijn gebaseerd op schattingen door taxateurs van provinciale Wildschadecommissies (Wico's). De taxateurs schatten het verschil tussen de hoeveelheid gras die er staat en de hoeveelheid die er had kunnen staan als er geen ganzen waren geweest. Dat gebeurt uitsluitend op het oog, waarvoor "de taxateurs dienen te beschikken over praktische boerenkennis" (Groot Bruinderink 1987). Oneerbiedig gezegd, komen de taxaties dus neer op natte vingerwerk.

Moet verlies aan gras daarna nog in gulden worden omgerekend, dan kunnen de diverse Wico's dat op vele manieren doen. Daardoor kan de waarde van gras op één en hetzelfde moment, verschillend worden bepaald (Groot Bruinderink 1987).

Toen Wico-taxaties van ganzenschade in Friesland werden vergeleken met resultaten van een wetenschappelijke taxatiemethode, bleken een aantal Wico-waarden toevallig aardig overeen te komen met de schade die waarschijnlijk zou zijn geleden op het moment van oogsten. Toevallig, want het Wico-schadebedrag bleek een vermenigvuldiging van twee feitelijk onjuiste waarden te zijn. Bij een late oogst zouden de Wico-bedragen te hoog zijn uitgekomen (Groot Bruinderink 1986).

De wetenschappelijke taxatiemethode is ontwikkeld onder andere omstandigheden (fysisch milieu en seizoen) dan die waaronder rotganzenschade optreedt. Daarom is de methode ongeschikt voor het vaststellen van rotganzenschade. Het ministerie wil dan ook dat nog onderzoek wordt gedaan naar "de effecten van rotganzengrazing in het late voorjaar op cultuurgrasland" (Min. L&V 1988). Zo'n onderzoek moet nog plaatsvinden. Toch beweert hetzelfde ministerie nu al dat rotganzengrazing belangrijke schade veroorzaakt!

In 1988 is een verkennend onderzoek gedaan naar de verspreiding van rotganzengrazing op Terschelling. In het voorjaar - de schadegevoeligste periode - bleken rotganzengrazing in de polder met name percelen langs de Waddenzeedijk te gebruiken en daar minder produktieve plantensoorten te verkiesen. Dit zijn laag-produktieve gronden: ook zonder ganzen kwam de groei er later op gang. Wanneer door de Wico-taxateurs geen rekening is gehouden met dit verschijnsel, zullen hun taxaties te hoog zijn uitgevallen (Graveland 1988).

Verjagen bevredigend?

Verjagen met het geweer

Het staat dus allerminst vast dat rotganzengrazing "belangrijke schade aan gewassen" veroorzaakt. Zou dat wel zo zijn, is er dan *geen andere bevredigende oplossing* dan het jachtgeweer om die schade te voorkomen?

Het ministerie vindt uiteraard dat zo'n oplossing niet bestaat en voert als argument aan dat het geweer bij verjagen het meest effectief zou zijn. Het ministerie gaat daarmee echter voorbij aan het feit dat verjagen op zich slechts één van de vele denkbare oplossingen is.

Is nu verjagen op zich - met of zonder geweer - wel een bevredigende oplossing? Nee, tenminste niet bij onvoldoende opvangmogelijkheden voor ganzen. Op Terschelling zijn die mogelijkheden zeer waarschijnlijk ontoereikend (Thissen & Bruggeman 1982, Ebbinge & Boudewijn 1984, Graveland 1988). Wanneer ganzen in zo'n geval toch worden verjaagd, worden problemen verplaatst en versterkt. Door verjagen moeten ganzen namelijk vliegen en daarmee verliezen ze tijd en energie. Bij kleine rietganzengrazing is gebleken dat ganzen hun verliezen goedmaken door extra veel te eten (Schilperoord & Schilperoord-Huisman 1984). Bovendien veroorzaakt verjagen onrust en ganzen kunnen bij onrust dichtere groepen vormen (Kuijken & Meire 1987). Al deze effecten vergroten de kans op schade.

Is het geweer bij verjagen het *meest* effectieve middel? Tijdens de rotganzengrazing op Terschelling is daarvan niets gebleken (Thissen & Bruggeman 1982). Niettemin bleef het ministerie volhouden dat met schieten het beste effect wordt bereikt. Het enige dat het ministerie tot nu toe kon aanvoeren was een brief van het RIN uit 1988. In de brief werden wat "praktijkervaringen" (geen wetenschappelijke onderzoeken) aangehaald en werd gespekuleerd over mogelijke mechanismen achter de effectiviteit van afschot.

Waarom zou trouwens pas bij het *meest* effectieve middel sprake kunnen zijn van "bevredigend", nu er ook *voldoende* effectieve middelen bestaan? In verreweg de meeste gevallen blijkt de verschijning van de (herkenbare) mens al voldoende om ganzen te verjagen. Bovendien blijken zelfs hazen in staat ganzen massaal te laten opvliegen (Groot Bruinderink 1987). De noodzaak van schieten kan daarom niet hard worden gemaakt. Bovenal veroorzaakt schieten dierenleed. Niet erg bevredigend!

Andere oplossingen

Als al sprake is van belangrijke schade, wat zijn dan wel bevredigende oplossingen om die schade te voorkomen?

Uit bovenstaande blijkt dat bij een gebrek aan opvanggebieden, verjaging niet vol-

doet. Gedogen in combinatie met vergoedingen lijkt dan de aangewezen oplossing. Zoveel mogelijk rust voor de ganzen zal hun energiebehoefte laag houden en daarmee ook hun eetlust. Vergoedingsprocedures kunnen worden vereenvoudigd. Wel zal er een betere taxatiemethode moeten komen. Nog meer dan nu zouden beheersovereenkomsten kunnen worden afgesloten. Bovendien kan nog worden gedacht aan vergoedingen in natura, dat wil zeggen in gras. Boeren zeggen immers dat ze niet zozeer behoefte hebben aan geld ter compensatie van de schade als wel aan gras voor de koeien.

Wil men toch persé verjagen, dan moet op Terschelling eerst een gebied in de polder worden gereserveerd, net als op Texel. Andere verjaagmiddelen dan het geweer zullen voldoende zijn. Aanvullend kan het inzetten van kunststof ganzenmodellen worden onderzocht. Modellen in "alarm-houding" maken percelen minder aantrekkelijk voor ganzen, modellen in "eet-houding" juist meer (Drent & Swierstra 1977, Inglis & Isaacson 1978).

Door natuurbeschermingsorganisaties of de overheid kunnen opvanggebieden worden aangekocht en bij plannen om akkerbouwgronden braak te leggen, kunnen subsidies worden benut voor opvang van rotganzengrazing (Boudewijn et al. 1988).

Door percelen die door rotganzengrazing bezocht later in gebruik te nemen, kan eventuele schade mogelijk aanzienlijk worden beperkt. Laag-produktieve percelen zullen waarschijnlijk toch al later door boeren in gebruik worden genomen en dat zijn nu net de percelen die rotganzengrazing in het voorjaar prefereren. Bovendien kan mogelijk hergroei van begraasd gras worden bevorderd (Graveland 1988).

Onbehoorlijk bestuur

De afgelopen 9 jaar zijn vele rapporten en adviezen geschreven over het ganzenprobleem in het algemeen en het rotganzenprobleem in het bijzonder. Het RIN schreef 4 rapporten over rotganzenbeheer, het Centrum voor Agrobiologisch Onderzoek schreef twee rapporten over ganzenschade (Groot Bruinderink!), Graveland (1988) schreef zijn rapport. De Jachtraad, Natuurbeschermingsraad, het Jachtfonds en het Landbouwschap adviseerden de minister. Vogelbescherming en Natuurmonumenten schreven een rapport. De Waddenvereniging schreef een rapport en maakte samen met het Centrum voor Landbouw en Milieu een brochure. De Stichting Natuur en Milieu en de Stichting Kritisch Faunabeheer dachten hardop mee.

Tegen beter weten in heeft Braks bijna alles genegeerd en bleef hij vasthouden aan het verjaagplan, dat juridisch aan alle kanten rammelt en niet strookt met resultaten van allerlei onderzoek. Zoiets heet onbehoorlijk bestuur. Anders gezegd: de minister handelt in strijd met het zorgvuldigheids- en motiveringsbeginsel.

Verdere ontwikkelingen

Hoe zal het nu verder gaan? Een groot deel van de argumenten die hierboven zijn aangevoerd, is ook bij de Raad van State aan de orde geweest. Ook gezien de voorgaande uitspraken van de Raad van State, is de kans groot dat de vergunningen, gebaseerd op de ministeriële regeling uit 1987, zullen worden vernietigd. Daarmee zijn er bij de huidige wetgeving voor Braks nauwelijks meer mogelijkheden om zijn afschotbeleid voort te zetten.

Het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij is echter bezig met een Flora- en Faunawet, waarin de Jachtwet zal opgaan. De jacht op diersoorten zal worden geregeld met zogenaamde Algemene Maatregelen van Bestuur. Het zal een stuk lastiger worden om daartegen wat te doen. Te vrezen valt dat Braks de nieuwe wet zal uitbuiten om gewoon door te gaan met zijn beleid. Bovendien moet worden gewaakt voor het openbreken van de EG-Vogelrichtlijn. Ook zoiets zou kansen bieden voor het ministerie, dat eigenlijk Landbouw, Jacht en Visserij zou moeten heten.

Alle hoop moet dus worden gevestigd op de Tweede Kamer. De Tweede Kamer moet nog altijd het voorgenomen ganzenbeleid van Braks goedkeuren en zal zich ook moeten buigen over de nieuwe Wet.

Rotganzen eten van nature kwelderplanten. In het vroege voorjaar en bij gebrek aan kwelder eten ze ook cultuurgras. foto Fred Hess

Procedeerfonds SKF

Een deel van de activiteiten van de Stichting Kritisch Faunabeheer bestaat uit het voeren van procedures. Regelmatig worden overheidsbeslissingen en activiteiten van organisaties en particulieren welke zeer nadelig zijn voor onze fauna voor de rechter aangevochten. De procedure tegen het afgeven van afschotvergunningen voor rotganzen en roeken door de minister van Landbouw en Visserij was hier een voorbeeld van. Andere procedures zijn in voorbereiding. Procederen is echter zeer kostbaar.

Jaarlijks geeft SKF duizenden guldens uit aan advocaten, griffierecht, e.d.. Dit drukt dan ook zwaar op de begroting van de stichting. Om de mogelijkheid van procederen open te houden, heeft het bestuur besloten een speciale Postbankrekening te openen voor het werven van fondsen. Wij nodigen u dan ook graag uit om uw bijdrage over te maken op Postbanknummer 7532 ten name van Procedeerfonds SKF te Boxtel. Het bestuur van de SKF dankt u bij voorbaat.

Literatuur

- Boudewijn, T., J. van Nugteren, J. Philippona, D. Stomphorst & A. Woudstra (1988). Het beheer van rotganzen in het Nederlandse waddengebied. Rapport Waddenvereniging.
- Drent, R. & P. Swierstra (1977). Goose Hoeks and food finding: field experiments with Barnacle Geese in winter. *Wildfowl* 28:15-20.
- Ebbing, B.S. & T. Boudewijn (1984). Richtlijnen voor het beheer van rotganzen in het Nederlandse waddengebied. RIN-rapport 84/4.
- Ebbing, B.S. (1987). In hoeverre bepalen lemmingen het broedresultaat van Rotganzen *Branta bernicla*? *Limosa* 60:147-149.
- Graveland, J. (1988). Rotganzen schade op de Waddeneilanden en ganzenschade in akkerbouwgewassen: voorstellen voor onderzoek gericht op vermindering van de schade en verbetering van de taxatie. Intern rapport NMF.
- Groot Bruinderink, G.W.Th.A. (1986). Vergelijking van Wico-taxaties met de resultaten van onderzoek naar begrazingsschade door ganzen. Intern rapport CABO.
- (1987). Wilde ganzen en cultuurgrasland in Nederland. Proefschrift Landbouwuniversiteit Wageningen.
- Iglis, L.R. & A.J. Isaacson (1978). The responses of Dark-bellied Brent Geese to models of geese in various postures. *Animal Behaviour* 26:953-958.
- Knegtering, E. & F. Hess (1985). Rotganzenbeleid mist fundament. *Argus* 10(2):7-10.
- Kuijken, E. & P. Meire (1987). Overwinterende ganzen in België: lessen uit bescherming. *De Levende Natuur* 88:213-215.
- Landbouw-Economisch Instituut (LEI)/Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) (1989). Landbouwcijfers 1989. Den Haag/Voorburg.
- Ministerie van Landbouw en Visserij (1988). Ganzennotitie. Rapport.
- Schilperoord, L.J. & M. Schilperoord-Huisman (1984). Verstoring van Kleine Rietganzen *Anser brachyrhynchus* in Zuidwest-Friesland. *Het Vogeljaar* 32:225-234.
- Thissen, J.B.M. & J.H. Bruggeman (1982). Effecten van verjaging van rotganzen uit de Terschellinger polder in het voorjaar van 1982. RIN-rapport 82/10.
- Wildschadecommissie Friesland (1988). Jaarverslag 1987. Leeuwarden.

Afdeling Limburg in aktie

'Stop plezierjacht gemeente Echt'

Bij het verpachten van de grond die in eigendom is van de gemeente heeft een gemeente de mogelijkheid om invloed uit te oefenen op de jacht via het pachtkontraat. Eens in de zoveel jaar moet het pachtkontraat worden vernieuwd. Op zo'n moment kunnen wijzigingen worden doorgevoerd. Maar of dat dan ook gebeurt..?

Roelof de Beer

Natuurbeheer met het jachtgeweer

In het Limburgse plaatsje Echt laaide einde 1989 de discussie flink op rond het verpachten van gemeentegronden aan plaatselijke jagersverenigingen. In deze gemeente blijkt het natuurlijk evenwicht zodanig verstoord dat er zelfs een 'hout-snippen- en patrijzenoverschot' ontstaan is, allerlei gevaarlijke roofdieren als vos en hermelijn 'de wildstand teisteren' en het 'onvermijdelijk' is geworden tot bijvoeding van het wild over te gaan.

Gelukkig hebben ook hier de plaatselijke jagers hun verantwoordelijkheid ten opzichte van de geplaagde natuur gevoeld en nemen deze de zware taak op zich het één en ander recht te zetten voor ruim 30 gulden per hektare. Zo worden drijfjachten georganiseerd en wordt er een gebied waarin speciale poelen voor amfibieën en vogels werden aangelegd, volgepompt met lood om dit vrij te houden van eenden en ander ecologisch onheil.

Vernieuwen van het pachtkontraat

Afdeling Limburg van Kritisch Faunabeheer ziet de plaatselijke stand van zaken anders en is naar aanleiding van het verlengen van de pacht voor de komende 12 jaar in december, de strijd begonnen tegen zinloos dierenleed en de schijnheiligheid van de plezierjacht.

De aktie richtte zich met name op de pacht van de gemeentegronden van Echt, een gebied van een slordige 1200 ha. Deze jachtgebieden maken deel uit van een nóg groter geheel van 6000 ha; dit allemaal onder de ontzielende leiding van wildbeheerseheid Annendaal. Dit 140 koppen tellende gezelschap houdt er de twijfelachtige reputatie op na één van de oudste wildbeheerseheden van Nederland te zijn.

In oktober heeft Kritisch Faunabeheer-Limburg een verzoek aan de gemeente

- Er bestaat geen enkel maatschappelijk of ethisch draagvlak voor het doden van dieren voor plezier, het gaat hier om totaal onschadelijke diersoorten.
- Argumenten als 'het rechtzetten van verstoorde evenwichten' of 'het oogsten van een overschot' zijn biologisch gezien onzinnig: allerlei ecologische factoren in het leefgebied bepalen welke diersoorten in welke aantallen voorkomen, niet de jagers.
- Jaarlijks komen vele tonnen lood in het milieu terecht en worden naast de afgeschoten dieren ook nog velen verminkt of aangeschoten zonder te sterven.
- De versturende invloed van jachtpartijen (m.n. drijfjacht) kan enorm zijn op de toch al sterk onder druk staande natuurgebieden.
- Vaak worden bejaagbare soorten bijgevoerd en worden hun natuurlijke vijanden bejaagd om hun aantallen op een (onnatuurlijk) hoog peil te brengen.
- Als er al sprake is van aangebrachte schade (en er tot beheersjacht overgegaan zou kunnen worden) is het bestrijden daarvan ook vaak mogelijk zonder afschot, maar door alternatieve bestrijdingsmethoden en preventie.

gedaan bij het hernieuwen van de pachtkontraaten óók de belangen van de natuur mee te wegen en enkel beheersjacht toe te staan waarbij de volgende soorten in het geding zijn: konijn, haas, ree, houtduif en zwarte kraai. Dit alleen dan wanneer andere methoden dan afschot niet baten en wanneer het schieten niet wordt overgelaten aan knalgekke heethoofden.

Andere natuurbelangenorganisaties als Dierenbescherming en Vogelwacht Limburg schaarden zich achter dit pleidooi.

Wethouder

Al snel blijkt dat de mening van de gemeente Echt wordt vertolkt door wethouder F. Stassen: "Juist door de jagersverenigingen komen er weer reeën voor en door goede sociale controle is stropen een zeldzaamheid geworden in Echt". Deze uitgesproken mening van de ambtsdrager wordt duidelijker wanneer even wordt meegenomen dat de man zelf jaagt en aangesloten is bij de wildbeheerseheid. Reden genoeg voor Kritisch Faunabeheer om een vervolgbrief te schrijven naar de gemeenteraad om hier op te wijzen en aan te dringen op een hoorzitting om het allemaal wat breder te maken.

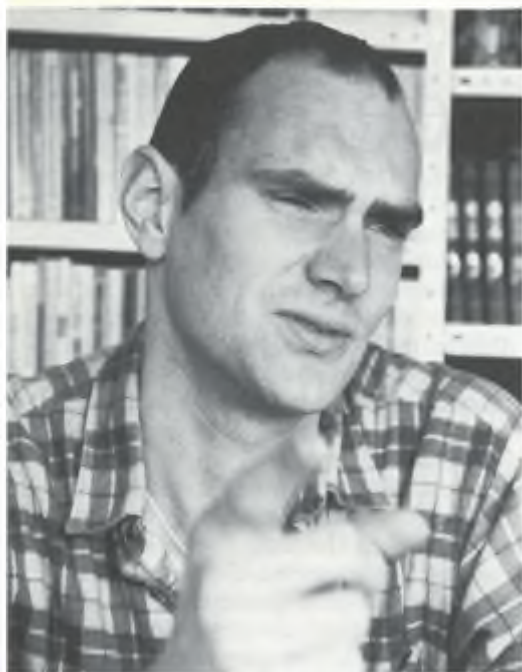
Geen beperkingen

Op de maandelijkse raadsvergadering wordt de jacht behandeld. Deze samenvatting leidt er uiteindelijk, na 3 1/2 uur (een vergaderrecord), toe dat geen bepalingen aan de jagers opgelegd gaan worden omdat de gemeente zich laf achter het rijksoverheidsbeleid (de Jachtwet) verschuilt, daarbij de eigen verantwoordelijkheid hieromtrent niet wil dragen en tevens omdat in het geval van uitzonderingsbepalingen er "rechtsongelijkheid" zou ontstaan tussen jagers van partikuliere en gemeentelijke jachtgronden.

Vragen die blijven staan zijn waarom we eigenlijk naar de stembus gaan voor gemeentebestuur, waarom de gemeente Echt niet kan wat andere gemeenten al gedaan hebben, wat democratie inhoudt en over wat voor een rechtsongelijkheid het hier gaat. Is het schieten van patrijzen eigenlijk wel een recht, bestaat er rechtsongelijkheid wanneer twee partijen weloverwogen een kontraat tekenen? Als het aan de gemeente Echt ligt zien we dat over 12 jaar wel weer.

Belang van aktie

Wat we kunnen zien aan de strijd in Limburg is dat met wat volhardendheid en echte argumenten er al snel een bres geslagen wordt in de vanzelfsprekendheid van de plezierjacht. Ruim dertig persartikelen, een woelige raadsvergadering, 6000 huis-aan-huis verspreide folders, een informatiestand in het centrum van Echt en een aktie in het jachtveld zelf houden de discussies minstens gaande. Nu het verstand van alle gemeentebestuurders nog!

REMCO DAALDER: 'Jacht staat vernieuwing in de weg'

Drie jaar lang is Remco Daalder eindredakteur geweest van Argus. Als zodanig heeft hij een belangrijk stempel gedrukt op het denken binnen en buiten SKF over faunabeheer. Wie is Remco zelf eigenlijk - als SKF'er, als bioloog, als persoon?

...jacht is een belemmering op weg naar een vernieuwd natuurbeheer... foto Marieke Ohm

Hugh P. Gallacher

Op een middag in januari betreed ik een voornamelijk herenhuis aan het Statenplein in Den Haag, waar de Stichting Recreatie is gevestigd. Remco Daalder werkt er als literatuuronderzoeker. Op de bovenste verdieping bevindt zich zijn werkkamer. Tussen stapels paperassen, rapporten en boeken vindt dit interview plaats.

Remco: "Emotioneel ben ik altijd tegen jacht geweest. Ik vind het een heel agressieve daad om een dier met een geweer dood te schieten. Met een geweer kun je ook mensen doodmaken. In wezen is het verschil niet zo groot."

En hoe sta je tegenover sportvissen?

"Vissers zitten vaak de hele dag met een hengel in een bootje. Er gaat rust van uit. Die zijn er niet op uit om dieren pijn te doen. Ik denk dat driekwart van de vissers geschokt zal zijn als ze horen dat vissen ook echt pijn kunnen lijden. Dat willen ze helemaal niet. Jagers weten natuurlijk heel goed dat zij dieren pijn bezorgen. Zij zijn er op uit om dieren te doden en dat gaat vaak samen met verminken. Dat weten de jagers zelf heel goed."

Faunabeheer

Jij hebt biologie gestudeerd. Hoe ben je bij de Stichting Recreatie terecht gekomen?

"Mijn loopbaan ontwikkelt zich nogal toevallig en dat vind ik wel plezierig. Tijdens mijn studie heb ik onderzoek gedaan naar de invloed van plankzeilen op watervogels. Zo ben ik vanzelf met de re-

creatieproblematiek in aanraking gekomen. Hier bij de Stichting Recreatie inventariseer ik wat er zoal bekend is over onderwerpen als marketing van recreatiegebieden en de recreatiemogelijkheden in de stad. Het is veel bureauwerk, maar gelukkig moet ik ook vaak naar mensen toe, dus ik kom ook regelmatig buiten de deur."

Noem eens een onderwerp waaraan je onlangs hebt gewerkt.

"Stedelijke recreatie is er zo een. Het is voor mensen steeds moeilijker om buiten de stad te gaan recreëren. Niet iedereen heeft genoeg geld om met een auto grote afstanden af te leggen en bovendien zijn de wegen overvol. Gevolg is dat veel stadsbewoners aangewezen zijn op het park om de hoek. Maar dat moet er dan wel zijn. Onderzoek wijst uit dat als het openbaar groen verder weg is dan een half uur lopen, veel mensen er niet naar toe gaan. Dat is toch een bedenkelijk feit. Hoeveel plezier kunnen mensen immers niet hebben, ook in een stadspark. Dan bedoel ik niet een park waar je strikt op de paden moet blijven en verder niets mag, maar "gebruiksgroen", dat tegen een stootje kan en waarmee wat te beleven is.

...er zouden meer ravotbossen moeten komen... foto Marieke Ohm

Er zouden meer ravotbossen moeten komen."

Kan dat wel uit oogpunt van natuurbeheer?

"Zeker. Als je in die ravotbossen een ecologisch beheer toepast, is heel veel mogelijk. Kijk maar eens naar het Vijfhoekpark in Zaandam. Daar grazen Schotse hooglanders en er komen vijf soorten amfibieën voor. Bij de bevolking is het een gigantisch succes."

Liggen hier aanknopingspunten voor kritische faunabeheer?

"Ik vind dat SKF zich niet moet beperken tot het samenraapsel van diersoorten waarop om historisch gegroeide redenen toevallig mag worden gejaagd. Laat de KNJV zich daar maar op blindstaren. Faunabeheer moet gericht zijn op het scheppen van ecologisch optimale omstandigheden voor de totale fauna. En op het herstel van de natuurlijke regulatiemechanismen. Op dat terrein is al heel veel gaande. Kijk maar naar wat vogelbeschermers, zoogdierbeschermers en am-

fibiebeschermers doen. SKF kan als intermediair tussen al die groepen optreden. Ontwikkelingen op het ene gebied toepassen op een ander gebied, meningsvorming stimuleren, nieuwe wegen verkennen."

Jacht

Welke rol zie jij daarin weggelegd voor de jacht?

"Als je met modern natuurbeheer bezig bent, stuit je telkens weer op de jacht. Denk maar aan de Veluwe. Midden in Nederland zouden we een prachtig, groot natuurgebied kunnen hebben, waarin je nog zou kunnen verdwalen en waar je van alles zou kunnen beleven. Maar nu zijn er allemaal kleine gebiedjes, opgesplitst door hekken en wildroosters. Herten en zwijnen ziet de gewone recreant nauwelijks. Hoogstens als een stipje aan de horizon. Daarom zijn die Schotse hooglanders zo in trek bij de mensen. Die kun je tenminste van dichtbij zien.

De jacht is een belemmering op weg naar een vernieuwd natuurbeheer. Eigenlijk is het de enige echte belemmering, want bestuurlijke, financiële en organisatorische problemen zijn wel op te lossen."

En beheersjacht?

"In bepaalde situaties is beheersjacht toelaatbaar. De gemeente Den Haag heeft enige jaren geleden om principiële redenen de jacht op konijnen in de duinen gesloten. Gevolg was, dat de begraafplaatsen aan de rand van de duinen compleet werden kaalgevreten. Als iemand er een bosje bloemen had neergelegd, was het na 10 minuten verdwenen. Dat is maatschappelijk niet aanvaardbaar. Door bescherming van de vos heeft men geprobeerd de konijnenstand in te perken. Dat lukte wel, maar onvoldoende. Daarop is besloten op de begraafplaatsen konijnen af te schieten - als aanvullende maatregel. Daar kan ik mij wel in vinden. Zo iets moet dan natuurlijk wel door ambtenaren gebeuren, niet door sportjagers."

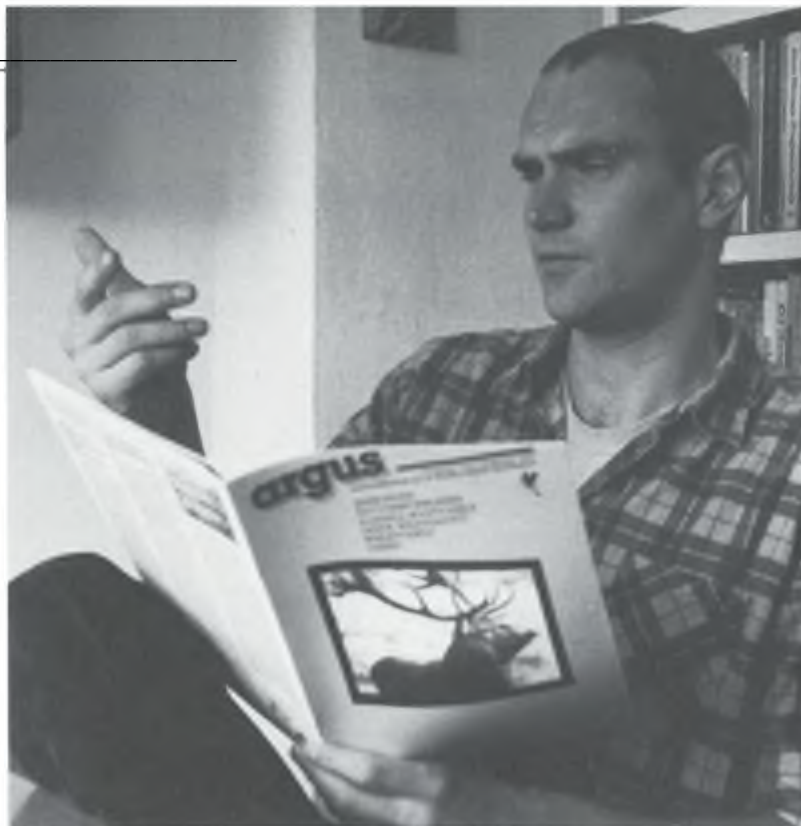
Waarom zouden sportjagers niet kunnen worden ingezet in de beheersjacht?

"Omdat de gemiddelde sportjager graag wil schieten, en dat is hier niet de juiste instelling.

Als je een jager een geweer in zijn handen geeft, raakt hij in een soort bloedroes. Uit Zweeds onderzoek is gebleken dat de hartslag van een jager gigantisch oploopt zodra hij een prooi ziet. Er ontstaat een heel hoog adrenaline-niveau, net als bij een atleet bij het begin van een wedstrijd. Die loopt het er wel weer uit, maar de jager zit stil en kropt het op. Toch moet die energie naar buiten en dat is de oorzaak van de agressie van veel jagers. Met een jager in het veld is gewoonweg niet rustig te praten. Zo iemand kan dikwijls geen woord van tegenspraak verdragen."

Recreatie

"Eigenlijk is het enige goede argument

...SKF is typisch een opwoeler... foto Marieke Ohm

van een jager: ik wil graag jagen. Het moet in onze maatschappij wel heel bar zijn, als het iemand niet toegestaan is om te doen wat hij leuk vindt. Toch leggen we met z'n allen bepaalde grenzen. Als iemand zegt dat hij zo graag bushuisjes in elkaar slaat, vinden we dat niet acceptabel. De vraag is dus: waar ligt de grens bij de jacht? Mijn indruk is dat in Nederland de grens de laatste tijd steeds strikter wordt. Wat twintig jaar geleden jagers zich nog konden permitteren, is momenteel maatschappelijk niet meer aanvaardbaar."

Is jacht dan niet gewoon een vorm van recreatie?

"Zelf ontkennen de jagers dat meestal. Zij zien zich als "beheerders" of als "oogsters", maar niet als dagjesmensen. Toch zou je kunnen volhouden dat plezierjacht een vorm is van recreatie. Maar dan wel een heel onverdraagbare vorm, die niet goed samengaat met het stille genieten van echte natuurliefhebbers. En je kunt je afvragen of in ons kleine, dichtbevolkte landje nog wel plaats is voor zo'n lawaai-rige en gewelddadige vorm van recreatie als het schieten op dieren."

Nieuwsgierig

Wat trekt jou aan in SKF?

"SKF is typisch een opwoeler. Een losmaker van de publieke opinie. Dat vind ik een nuttige functie. SKF moet steeds op zoek zijn naar nieuwe ideeën en nieuwe mogelijkheden. Zelf ben ik altijd heel nieuwsgierig naar beweegredenen van mensen. Waarom willen recreanten liever dichter bij huis blijven? Wat verwachten de mensen van parken en bossen? Waarom wil iemand dieren doodschieten? Vandaar dat ik als schrijver en redacteur op zoek ga naar

motieven van mensen. Ik heb ook een paar kennissen die jagen. Soms zijn dat heel aardige mensen, waarmee ik graag van gedachten wissel."

Reikt jouw nieuwsgierigheid ook buiten de grenzen van de natuur?

"Ja zeker. Ik heb acht jaar biologie gestudeerd en ik denk dat ik dat wereldje nu wel ken. Je komt toch steeds dezelfde mensen tegen. Maar daar buiten is nog veel meer wat mijn belangstelling trekt. Hier bij de Stichting Recreatie gaat mijn interesse uit naar gedrag en motieven van mensen. Dan houd ik mij dus meer bezig met sociaalwetenschappelijke vraagstukken. En in mijn vrije tijd luister ik graag naar muziek."

Maak je zelf muziek?

"Nee, er zijn zo veel mensen die muziek maken, dat er ook mensen moeten zijn die er naar luisteren. Zo eentje ben ik dan! Volksmuziek boeit mij o.a. In Portugal bijvoorbeeld kent iedereen wel dertig liedjes. Soms maken de mensen eigen teksten op bestaande muziek. Het is een levende kunstvorm en een geweldige ervaring om die mensen te horen zingen en spelen."

Voel jij je nog bioloog?

"Bijna 60% van de biologen zijn (net als ik) buiten hun eigenlijke vak werkzaam. Maar je blijft toch altijd bioloog. Je hebt destijds bepaalde dingen geleerd en ik vind dat je die ook later, ook in andere situaties, moet gebruiken en inbrengen. Mijn professor heeft eens gezegd: "je blijft toch altijd de ambassadeur van de biologie". Daartoe voel ik mij zeer aangesproken."

Fred Hess

ook een Brabantse sprokkel **Mijn trofee...**

Bij wijze van uitzondering laten we in deze Argus een jager aan het woord. Hij heeft wel een heel bijzonder stuk geschiedenis...

Al enige jaren loerde ik op hem. Een stuk wild dat al jaren tot de verbeelding sprak. Meermaals was hij in 'het Brabantse' gesignaleerd. Vorig jaar was hij me al door de vingers geglipt. Voor ik goed en wel kon aanleggen was hij weer verdwenen. Dit jaar had ik meer geluk. Ik werd gebeld met de mededeling dat hij weer gezien was: het object van mijn primitieve jachtdrift. Ik snelde naar het jachtveld. Daar aangekomen ontwaarde ik hem, op aanwijzing van mijn jachttopzichter. Ik kon hem 'aanspreken', hij was het! Nog jaren zou ik in het jagerscafé sterke verhalen kunnen vertellen over deze jachtpartij pal na de kerst.

Dit verhaal betreft een jagersidylle, vrij naar een rubriek in de Nederlandse Jager: Brabantse Sprokkels. De romantische sfeer wordt door de schrijver meesterlijk getroffen. Men kan zich erin verliezen, totdat een ons aller bekend persoon een vreemde wending geeft aan het verhaal...

Met de kijker keek ik in zijn bolle, bijna visse-, ogen. Licht grommend bewoog hij zich door het struweel, waarbij hij ander wild opjaagde. Na enige tijd verliet hij de dekking. Nu kon ik hem in zijn volle glorie waarnemen. Hij was in winterkleed en zijn 'voorlopers' waren in een rode, warme vacht gehuld.

Ik hield mijn adem in, door het dichte struikgewas kon ik hem nog nader 'aanbensen'. Hij kwam nu binnen schootsafstand. Ik bracht het koude metaal aan mijn ogen. Ik kreeg hem in het vizier, en ik drukte af. Hij tekende, ik had hem getroffen..."

Tof zover het relaas van onze jager. We zullen u de bloedstollende details van het 'ontweiden' besparen. Hij besluit:

"Na de gebruikelijke preparaties kon ik mijn trofee uiteindelijk aan de muur hangen. Nog kan ik dagelijks, onder het genot van een goed glas, mijmeren over het bemachtigen van dit stuk grootwild. 't Haegse haasje."

Braks doet mee als drijver in een jachtpartij op landgoed De Tongelaar, gemeente Beers. Links in het midden Braks met naast hem de voorzitter van de KNJV, De Quay (uiterst links), foto Fred Hess

Foto's van Braks' jachtpartij Fred Hess

Wellicht bent u door onze camera-jager op het verkeerde been gezet. Echter op 28 december van het vorige jaar wist 'onze' fotograaf wel degelijk minister Braks te betrappen tijdens een jachtpartij in Brabant. Hij trof daar onze minister, sinds kort ook van Natuurbeheer (-), aan als drijver tijdens een jachtpartij op het landgoed De Tongelaar in de gemeente Beers. Deze jachtpartij, op haas, konijn en fazant, was georganiseerd door de heer De Quay, de huidige voorzitter van de KNJV.

Getooid in een oude legerparka, regenbroek en rode wantjes liet Braks wel een heel bijzondere invulling van zijn bestuurlijke verantwoordelijkheid voor o.a. het dierenwelzijn zien. Met een stok slaand op de vegetatie verjoeg hij dieren uit hun veilige dekking. Teneinde ze door jagers te laten doodschieten. Dat hij dit nota bene ten behoeve van de voorzitter van de KNJV doet, geeft op zijn minst te denken.

Misschien wordt het nu duidelijk waarom het steeds maar niet lukken wil met een echt goede bescherming van onze in het wild levende dieren. Om nog maar te zwijgen over de dieren in gevangenschap.

Het feit dat de minister actief, in de rol van beulsknecht dieren de dood injaagt, verklaart veel. Zoniet alles!

Jacht als oogstpret

Hugh P. Gallacher

"En het onrustige jagersbloed maakt zich klaar om te gaan oogsten van de overvloed die deels te danken is aan de zorgen van de mens voor het hem toevertrouwde, maar grotendeels aan de luimen van Moeder Natuur, waarvoor wij haar dankbaar danken." Met dit bloemrijk taalgebruik verwoordt ene 'Wilrijt' een pro-jacht argumentatie die aangeduid kan worden als het economische argument: de verstandige jager beheert het kapitaal van de natuur en gebruikt de rente ten eigen nutte.¹

Ook in de door de KNJV opgestelde "Jachtfilosofie" wordt dit argument beleiden, zij het in heel wat zakelijker termen. Het doel van de jacht wordt hier onderscheiden in oogst, regulatie en schadebestrijding. Van oogstjacht wordt gezegd: "Het beheer door het jaar heen geeft een logische claim op een gepaste oogst omdat de soort en de levensgemeenschappen niet nadelig worden beïnvloed, omdat geoogst wordt uit het overschot dat anders door ziekte, wintersterfte, voedseltekort zou sterven."²

De jager oogst

De jager wordt hier vergeleken met een landbouwer die zijn akker bewerkt, gewassen zaait, onkruid wiedt en aan het eind van het seizoen de oogst kan binnenhalen. De vergelijking gaat (zoals alle vergelijkingen) mank, want terwijl een boer met recht en rede kan spreken van "zijn gewassen", kan de jager niet beweren dat de ganzen die hij schiet, zijn persoonlijk eigendom waren. Dat zou hij alleen kunnen zeggen van de door hem zelf gefokte of gekochte, en in zijn eigen terrein uitgezette, fazanten. Maar voor de rest is de natuur van "ons allemaal" en dus van niemand in het bijzonder.

Verstandige benutting

Maar, zo zou een jager kunnen tegenwerpen, ook "wij allemaal" benutten de natuur. De mens als collectief maakt immers gebruik van lucht, water en bodem, en exploiteert delfstoffen, vispopulaties, mangrovebossen en tropische regenwouden. Toegegeven, niet zelden is sprake van overexploitatie en onachtzaamheid, maar een verstandig gebruik van de natuurlijke hulpbronnen is een nastrevenswaardig ideaal.

Economen spreken in dit verband van "wise use". De term is oorspronkelijk gebezigd in de wereld van de ontwikkelings-samenwerking: de Derde-Wereldlanden moeten leren niet langer roofbouw te plegen op hun natuurlijke rijkdommen. Een

In de serie over de argumenten van de jager is nu het economische argument aan de beurt. De redenering luidt: "oogstjacht is goed want het is een vorm van verstandig gebruik van natuurlijke hulpbronnen". Verstandig gebruik is een beginsel dat ook door internationale milieuorganisaties wordt geaccepteerd. De redenering wordt weerlegd: oogstjacht is geen vorm van verstandig gebruik van natuurlijke hulpbronnen, want in Nederland is de jacht geen middel van bestaan en daarom mogen bejaagbare dieren niet gerekend worden tot de natuurlijke hulpbronnen. foto Fred Hess

wijs gebruik van zeeën, meren en rivieren, moerassen, bossen en savannen, zal ertoe leiden dat nu en in de toekomst de mens zijn voordeel kan doen met wat de natuur hem verschaft.

Tegenwoordig wordt het principe van wijs gebruik ook toegepast op de wereld

van het rijke Noorden, en terecht, want ook wij in Europa en Amerika zijn erbij gebaat de onttakeling van natuur en milieu een halt toe te roepen, willen niet alleen de nu levende mensen, maar ook na ons komende generaties een kwalitatief volwaardig bestaan kunnen leiden.

"Duurzame ontwikkeling" is het nieuwe slagwoord. Het duidt een economie aan die door het inzetten van duurzame energiebronnen als water, wind en zon, een einde maakt aan de uitputting van ons leefmilieu.

Allerlei landen, waaronder Nederland, maar ook internationale organisaties, zoals de Wereldbank en de Verenigde Naties, hebben de beginselen van duurzame ontwikkeling en wijs gebruik als leidraad voor hun handelen aanvaard.

Oogstjacht

Het is dan ook niet verwonderlijk dat jagers bij hun pleidooi voor oogstjacht aansluiting proberen te vinden bij het denken over verstandig gebruik. Zij redeneren dan als volgt: "De jacht gaat uit van het principe dat op een gepaste wijze gebruik mag worden gemaakt van wat de natuur biedt".³ En zo zitten we middenin de discussie over "de elf vogelsoorten"! Vogelbescherming en SKF openden in 1988 die discussie door erop te wijzen dat Wintertaling, Slobeend, Kuifeend, Tafelend, Pijlstaart, Krakeend, Toppereend, Houtsnip, Watersnip, Goudplevier en Patrijs de mens geen schade berokkenen en dat er dus geen enkele reden is voor bejaging. Alle gemeentebesturen in Nederland zijn benaderd met het verzoek aan die zinloze jacht een einde te maken en maar liefst 300 gemeenten hebben inmiddels positief op dat verzoek gereageerd.

Redenering

Begrijpelijk is dus, dat de jagerswereld furieus tegen deze aktie is ingegaan. Bij gebrek aan schademeldingen (ook door de jagers toegegeven) richt men zich op de verdediging van het oogstprincipe: "wat doet de jager anders dan (...) op bescheiden schaal oogsten van wat de natuur biedt", zo schrijft J. Oosterbaan namens de KNJV.⁴ Hij wijst erop dat uit cijfers van het International Waterfowl Research Bureau blijkt dat de trekvogelsoorten onder de elf het uitstekend doen. "Het voortbestaan van deze soorten wordt door de jacht geenszins bedreigd (...) dus is hier sprake van wise use".

De logische structuur van zijn redenering zit goed in elkaar. Zij ziet er als volgt uit:

Premisse 1: Wijs gebruik van natuurlijke hulpbronnen is goed.

Premisse 2: Oogstjacht is een vorm van wijs gebruik van natuurlijke hulpbronnen.

Conclusie: Oogstjacht is goed.

Deze redenering is geldig, en dus is de conclusie waar indien ook beide premissen waar zijn.

Kanttekening

Ik neem aan dat de eerste premisse inderdaad waar is: een op duurzame benutting gericht gebruik van natuurlijke hulpbronnen is vanzelfsprekend een goede zaak.

foto Bert Bos

Er is geen reden om daaraan te twijfelen.

Ogenschijnlijk is bij de tweede premisse ook geen reden voor twijfel. Als "oogstjacht" omschreven wordt als het opnemen van de rente zonder het kapitaal aan te tasten, dan lijkt het er inderdaad op dat zo iets een vorm is van wijs gebruik van natuurlijke hulpbronnen. Hier is echter een kanttekening op zijn plaats. De natuur kent geen rente, geen overvloed, geen overschotten. Dat zijn begrippen die typerend zijn voor de agrarische produktiewijze: de landbouwer teelt opzettelijk veel meer planten dan hij nodig heeft voor de instandhouding van zijn gewassen, want juist dit surplus vormt zijn opbrengst. Maar de natuur zal uit zichzelf geen surplus voortbrengen. Ieder dier en iedere plant is hard nodig - als voedsel voor weer andere dieren en planten, als vervoermiddel voor genetische diversiteit, als bestanddeel van het totale ecosysteem. Wie uit dit ecosysteem dieren afschiet "omdat zij anders toch wel gestorven zouden zijn door ziekte of voedseltekort", verhindert dat ziekte en voedseltekort hun heilzame invloed uitoefenen op de kwaliteit van de populatie. Zo iets dwarsboomt de natuurlijke regulatiemechanismen.

Jacht geen bestaansmiddel

Dat deze kanttekening méér is dan een woordenkwesie, méér dan kritiek op de termen "overschot" en "overvloed", blijkt wanneer wij de stelling dat oogstjacht een vorm is van wijs gebruik van natuurlijke hulpbronnen, proberen te onderbouwen. Een logisch geldige onderbouwing ziet er als volgt uit:

Premisse 1: Alle bejaagbare dieren zijn natuurlijke hulpbronnen.

Premisse 2: Oogstjacht is een vorm van wijs gebruik van bejaagbare dieren.

Conclusie: Oogstjacht is een vorm van wijs gebruik van natuurlijke hulpbronnen.

Deze twee premissen ben ik voorzover mij bekend nog niet eerder tegengekomen. Toch heeft een jager ze nodig om zijn stelling dat jacht een vorm is van wijs gebruik van natuurlijke hulpbronnen, te ondersteunen. Zonder die premissen zou het hem eenvoudigweg niet lukken. Impliciet maken zij dus onderdeel uit van de jagersargumentatie.

Hoe staat het er voor met de waarheid van de premissen van deze achterliggende redenering? Op de waarheid van de eerste premisse - alle bejaagbare dieren zijn natuurlijke hulpbronnen - is het nodige af te dingen. Natuurlijke hulpbronnen zijn de middelen van bestaan waarover de mens kan beschikken, datgene waardoor hij in zijn onderhoud kan voorzien. In Nederland rekent men tot die bestaansmiddelen onder andere de landbouw, de veeteelt en de visserij. De jacht is in ons land geen "bestaansmiddel". Het afschieten van kuifeenden, watersnippen, patrijzen e.d. is voor niemand een middel van bestaan. Die jacht wordt bedreven als tijdverdrijf, niet om in leven te blijven. Dat een jager zijn buit ook wel eens door zijn vrouw laat bereiden en smakelijk verorbert, maakt het jachtbedrijf nog niet tot iets waardoor hij in zijn dagelijks onderhoud voorziet.

Wat misschien wel opgaat voor eskimo's of voor pygmeëen, geldt niet ook automatisch voor Nederlandse geweerdragers. Onze bejaagbare dieren kunnen derhalve niet worden beschouwd als "natuurlijke hulpbronnen". De eerste premisse van de achterliggende redenering is dus onwaar. De waarheid van de uitspraak dat oogstjacht een vorm is van wijs gebruik van natuurlijke hulpbronnen, is daarmee in de lucht komen te hangen. En zo lang de waarheid van die stelling niet bewezen is, kan zij niet dienen als premisse in de hoofdargumentatie. Dientengevolge is de conclusie van deze hoofdargumentatie (oogstjacht is goed) niet meer dan een onbewezen stelling. De economische argumentatie zit er dus naast, en niet zo zuinig ook. •

Noten

1. Wilrijt (1988). Najaar. De Nederlandse Jager (20): 445
2. KNJV (1989). Jacht, een wezenlijke bijdrage aan de fauna ("Jachtfilosofie") (7). Amersfoort. Het slechte Nederlands ("het beheer geeft een claim", "door wintersterfte sterven") laat ik voor rekening van de auteurs.
3. Oosterbaan, J (1989). De elf soorten en nog wat. Vogels (49): 22
4. Ibid.

Konfrontaties tussen kritische burgers en jagers/jachtopzich- ters kunnen nogal gewelddadig verlopen. In 1984 schoot een jagende politieman in Eersel op openbare weg vlak langs ak- tievoerders. In 1987 sloeg een jager in Arcen de grondeige- naar op diens eigen terrein tegen de vlakke met de kolf van een geweer (zie artikel in Argus (4) 1987). In het Nationale Park de Hoge Veluwe werden de autobanden van waarnemers van SKF lekgestoken door jagers van het St. Hubertusgilde. Dat ge- beurde in 1988. Onlangs hoorden wij het volgende, eveneens alarmerende, verhaal van één van onze donateurs.

SKF-donateur opgebracht

Pauline de Jong

Via zijn scanner vernam onze donateur, Kees Röttert, dat er een jachtopzichter werd opgeroepen naar de "onderd- uikershut" in boswachterij Nunspeet. Het bericht was dat aktievoerders bezig wa- ren borden te bekladden. Kees meende dat het hier een aktie tegen de jacht be- trof. Er waren drie jachtopzichers ter plaatse toen hij arriveerde: de staats- bosbeheerder Mörzer Bruyns, Westra van het landgoed Weina en Trachsler, in dienst van een rijke scheepsmag- naat. De 'aktievoerders' bleken padvin- ders te zijn die niet uit waren op een principiële aktie.

Nadat de padvindsters waren vertrok- ken bleven Kees en de drie jachtopzich- ters achter. Kees ging vervolgens een kritische diskussie met hen aan over de rechtvaardigheid van de jacht en over de eerlijke kans die het wild zou moeten hebben. Na een korte woordenwisseling stapten ze alle vier in hun eigen auto. Een moment later reed jachtopzichter Mörzer Bruyns rechtsachter in op de auto van Kees. De andere twee spron- gen ook uit hun auto en Westra draaide direkt de zaak om. Hij beschuldigde Kees ervan met opzet een aanrijding te hebben veroorzaakt en hij sommeerde hem mee te gaan naar het politiebure- au. (N.B. Hiertoe is een jachtopzichter helemaal niet bevoegd. Hij mag alleen iemand aanhouden in geval van een overtreding van de Jachtwet.)

Kees gaf te kennen vrijwillig mee te gaan, maar ze wilden hem handboeien om doen - alsof het om de eerste de be- ste crimineel ging! Hiertegen verzette Kees zich, waarna een worsteling volgde waarbij 'verdachte' met veel ge- weld op zijn auto werd geduwd. Hierbij werden beschadigingen op de motor- kap aangebracht en werd zijn horloge expres kapotgeslagen. Tenslotte mocht Kees dan toch ongeboeid mee.

Kees Röttert met zijn auto op de plek van de aanrijding, foto Gerda de Weerd

Kees werd op het politiebureau van Nunspeet verhoord door de brigadier en de hulpofficier van Justitie, nota bene in het bijzijn van voornoemde jachtopzichers! Op het bureau bleek hij niet op steun van de politie te mogen re- kenen. Zij twijfelden niet aan de terecht- heid van de arrestatie. Hier bleek ook dat de aanklacht van de jachtopzich- ters tegen verdachte was dat hij zich had verzet tegen zijn arrestatie! Er werd dus met geen woord meer gerept over de aanrijding, wat toch de feitelijke aanleiding was. Daarom heeft Kees er goed aan gedaan door middel van een brief zijn relaas rechtstreeks aan de offi- cier van Justitie te richten. Vermoedelijk was het er de jachtopzichers ook niet om te doen hier een zaak van te maken. Hun doel was waarschijnlijk mensen die zich kritisch uitlaten over de jacht te inti- mideren. Mogelijk maken zij zichzelf eveneens schuldig aan onwettige prak- tijken en kunnen zij zich bij het uitoefen- en van hun werk c.q. hobby geen kriti- sche blikken van anti-jacht-sympathi- santen veroorloven. Dat er aan deze kwestie een luchtje zit bleek later ook uit

Een flinke deuk, het resultaat van een aanvaring met jachtopzichers, foto Gerda de Weerd

het feit dat toen een journalist het ver- haal van Kees wilde verifiëren, de jach- topzichers niets meer kwijt wilden over de zaak.

Uit het voorgaande kan men de vol- gende wijze lessen destilleren:

- Ga konfrontaties met jagers en aan- verwante lieden liever uit de weg als u geen onpartijdige getuigen hebt
- Meld dit soort incidenten bij ons
- Bedenk dat er meestal korte lijnen lo- pen tussen pro-jacht-figures en de lo- kale politie. Bij misstanden als deze moet u op hoger niveau uw gelijk halen.
- Laat u niet verhoren in het bijzijn van uw tegenstander(s), ook al is deze jach- topzichter of politieman. Juist poli- tieambtenaren die in hun vrije tijd te- vens jager of onbezoldigd jachtopzich- ter zijn (vaak in partikuliere dienst) heb- ben in feite een dubbel-funktie en bui- ten dat naar hartelust uit.
- Besef tenslotte dat de bevoegdheden van jachtopzichers zelden verder rei- ken dan overtredingen van de Jacht- wet. Zorg ervoor dat men zich legiti- meert door middel van een langwer- pige kaart met een pasfoto en de tekst: onbezoldigd controleur Jachtwet...

Tot slot van het verhaal kunnen we u melden dat, na bemoeienissen van SKF met het incident, zowel de jachtheer van jachtopzichter Trachsler als een jagend lid van de gemeentepolitie van Renkum hebben getracht bestuurslid Rita Stock- mann zonder opgaaf van redenen op het politiebureau te laten verschijnen. Op deze slinkse wijze werd getracht haar een verklaring in deze zaak te la- ten afleggen (en dat, terwijl zij dus niet eens bij het incident aanwezig was!). Over intimidatie gesproken...

De heren Westra en Trachsler zijn be- stuurslid van de Stichting Wildbeheer Veluwe. De heer Mörzer Bruyns is hoofdjach- topzichter van Staatsbosbeheer.

KORT NIEUWS

Onbekende epidemie onder konijnen

In het duingebied tussen Scheveningen en Zandvoort is in oktober vorig jaar een onbekende epidemie uitgebroken, die reeds aan tienduizenden konijnen het leven heeft gekost.

foto Mike Weston

Staatsbosbeheer vreest dat in sommige gedeelten van het duingebied het aantal konijnen binnen een jaar is afgenomen tot 5 à 10%. Na een myxomatose-epidemie in het voorjaar van 1989 was het aantal konijnen in het najaar al geslonken tot circa 30%. In oktober begon opnieuw een massale sterfte, waarbij ogenschijnlijk goed gevoede dieren het loodje legden. In rap tempo verspreidde de epidemie zich van zuid naar noord. Het Centraal Diergeneeskundig Instituut staat voor een raadsel. Verschillende proeven hebben nog geen veroorzaker aangetoond. In eerste instantie werd gedacht aan een virusziekte die in 1984 voor het eerst in China een grote sterfte onder konijnen teweegbracht en ondertussen ook in Europa is aangekomen. Bijbehorende verschijnselen zoals long- en neusbloedingen werden evenwel niet gevonden. Op dit moment is nog niet uitgesloten, dat het gaat om een variant van de zogenaamde Europese bruine hazenziekte. Deze heeft in de buurlanden flink huisgehouden onder de konijnen. Verwacht wordt dat de konijnen die zijn overgebleven door hun grote reproductievermogen zullen kunnen zorgen voor een snel herstel van de konijnstand.

JE

bron: Artikel in de Volkskrant van 10-2-1990

Zilvermeeuwen-schade

In 1988 verleende de directie Natuur, Milieu en Faunabeheer (NMF) aan het Rijksinstituut voor Natuurbeheer de opdracht een knelpuntenanalyse uit te voeren van de zilvermeeuwenproblematiek in Zuidwest-Nederland. Het RIN liet eerst een literatuuronderzoek verrichten, en daarna een veldonderzoek. Van deze laatste activiteit verscheen onlangs de rapportage. Daar in komt R. Noordhuis tot de conclusie, dat de schade die de meeuwen aan de mosselbedden in Zeeland aanrichten vooral in de maanden mei en juni optreedt. Verder was er een indicatie dat de meeuwen een negatief effect hebben op de broeddichtheden van kievit en grutto in de omgeving van vuilstortplaatsen. Op die plaatsen houden meeuwen zich namelijk veelvuldig op. De jonge zilvermeeuwen worden in de zomer zelfs voornamelijk

foto Pieter Elbers

met afval van de vuilstortplaatsen gevoed. Er is dus niet zozeer sprake van een meeuwenprobleem, maar van een afvalprobleem. Noordhuis komt dan ook met de aanbeveling om de schade die de meeuwen aan de mosselcultuur toebrengen te bestrijden door het afschermen van de vuilstortplaatsen met draden. Omdat met deze methode in Europa nog geen ervaring is opgedaan, stelt hij voor op de stortplaats Schelphoek op Schouwen een experiment met een dradenopstelling uit te voeren.

RD

Noordhuis, R. (1989): De relatie tussen zilvermeeuwen op vuilstortplaatsen en de schade op mosselpercelen en in weidevogelgebieden in Zuidwest-Nederland. RIN, Arnhem.

De omstreden fazant

De fazant is van oorsprong geen Nederlands dier. In de middeleeuwen werd deze vogel als jacht- en sierobjekt ingevoerd uit Midden-Azië. Die status van jachtvogel heeft eeuwenlang aan de fazant gekleefd. Enorme aantallen ervan werden gekweekt en uitgezet, bijgevoerd en vertroeteld, en vervolgens afgeschoten en opgegeten. De Vrije Natuur als veeteeltbedrijf.

Aan die situatie lijkt nu langzamerhand een einde te komen. In 1977 werd het uitzetten van fazanten aan vergunningen gebonden. Vóór dat tijdstip werden jaarlijks een half miljoen fazanten in Nederland uitgezet. Erna enkele tienduizenden. Dat heeft ongetwijfeld invloed op het aantal fazanten in ons land. Het Rijksinstituut voor Natuurbeheer wilde graag precies weten wat voor een invloed en zette een literatuuronderzoeker aan het werk. Die leverde onlangs een lijvig rapport af met veel lezenswaardige informatie over het wel en wee van de fazant in ons land. Zo lezen we dat in de jaren zestig de modernisering van de landbouw een negatieve invloed op het aantal fazanten had. Die invloed werd gecompenseerd door het zeer actieve uitzetbeleid. Verder hadden de jagers in die jaren nog nauwelijks concurrentie van de door landbouwvergiften uitgeroeide havik en de zwaar bejaagde vos. Veel fazanten dus, ook in eigenlijk ongeschikte (marginale) biotopen kon zich een hoge voorjaarsstand handhaven.

In de jaren zeventig verminderde het uitzetbeleid en het ermee samenhangende afschot geleidelijk.

De havik nam weer wat toe en de vos werd wat gehaider in het ontlopen van geweervuur, zodat de natuurlijke predatie op fazanten groter werd. Minder fazanten dus, de dichtheden werden lager, aangepast aan de biotopen. Na 1978 verminderde de uitzet van fazanten en het afschot drastisch. In de jaren tachtig begonnen de verguisde predatoren vos en havik aan een ware zegetocht. Nog minder fazanten. De onderzoeker Ten Den concludeert tenslotte dat de fazantenstand nu een stabiele toestand heeft bereikt. Alleen in marginale biotopen gaat de stand nog verder achteruit.

Kortom: er zijn minder fazanten dan vroeger, en in sommige, blijkbaar voor hen ongeschikte gebieden sterven ze uit. Is dit erg? Het lijkt me niet.

Dat een soort in aantallen voorkomt die aangepast zijn aan het biotoop waarin hij rondhuppelt, lijkt me geen ecologische ramp. Er zijn natuurlijk wel minder fazanten te zien buiten. De directie van het RIN stelt in de inleiding van het rapport van Ten Den dat "de fazant voor velen, ook buiten de jagerswereld, een hoge belevingswaarde heeft". Dat is ongetwijfeld

waar, maar mag geen reden zijn om het oude jacht- en uitzetbeleid ook na 1992 nog in enige vorm te laten bestaan. Dan kan je net zo goed honderdduizenden mandarijneenden of struisvogels los gaan laten, die hebben vast ook wel een grote belevingswaarde. Dat mensen het leuk vinden om naar dieren te kijken is uiteraard prachtig, maar mag geen reden zijn om er buiten voor bepaalde soorten maar een soort Beekse Bergen van te

maken. Mensen vinden het vooral leuk om buiten naar wilde dieren te kijken. Veredelde sierkippen zijn veel minder aardig. De status van de fazant is aan het verschuiven van de tweede naar de eerste categorie, en dat is een goede zaak.

RD

Den, P.G.A. ten (1989): Achtergronden en oorzaken van de recente aantalsontwikkeling van de fazant in Nederland. RIN, Arnhem.

foto: ministerie van Landbouw en Visserij

Uitzetten graskarpers ter discussie

Graskarpers zijn niet zeldzaam in de Nederlandse wateren. Toch horen ze hier eigenlijk niet. Het zijn exoten in optima forma, afkomstig uit Oost-China en niet eens in staat zich in ons harde klimaat voort te planten. Ze worden sinds 1966 in ons land uitgezet als wapen in de strijd tegen uitbundige waterplantengroei. Onderwatervegetaties kunnen immers de doorstroom van het water vertragen, of hinder opleveren voor vissers en zwemmers.

Graskarpers zijn in staat wateren compleet leeg te eten. Dat dat ook negatieve effecten heeft op de overige fauna in dat water kon iedereen wel bedenken, maar wordt ook steeds meer door de resultaten van onderzoek bevestigd. De rol van de graskarper komt dan ook steeds meer ter discussie, ook bij een organisatie als de Organisatie ter Verbetering van de Binnenvisserij, waar men zo langzamerhand genoeg begint te krijgen van het steeds maar opnieuw kweken en uitzetten van deze vissen.

In die discussie heeft zich nu ook de

Natuurbeschermingsraad gemengd. In antwoord op een preadvies dat de Commissie voor de Faunabescherming opstelde naar aanleiding van een voorstel van minister Braks stelde men, dat het uitzetten van graskarpers getoetst moet worden aan de in internationaal verband opgestelde aanbevelingen voor de omgang met exoten. Daarbij moet erop gelet worden, dat er geen overbegrazing - het compleet vernielen van de vegetatie - plaatsvindt.

Verder moet toestemming tot uitzetten alleen verleend worden aan waterbeheerders ten behoeve van de waterbeheersing (dus niet voor sportvisdoeleinden). Geen uitzet in natuurmonumenten, beschermde natuurgebieden, staatsnatuurreservaten en andere wateren met belangrijke natuurwaarden.

Ook waarschuwt de Natuurbeschermingsraad voor eventuele biologische aanpassing van de graskarper aan het Nederlandse klimaat, waardoor voortplanting wel tot de mogelijkheden zou gaan behoren. Mocht dat het geval worden, dan "dient het onthefingsbeleid onverwijld in heroverweging te worden genomen". Meer voorzichtigheid en terughoudendheid dus bij het uitzetbeleid van deze karper. "Nee, tenzij" in plaats van "Ja, mits". De volgende stap is aan Braks. RD

tegenslag!

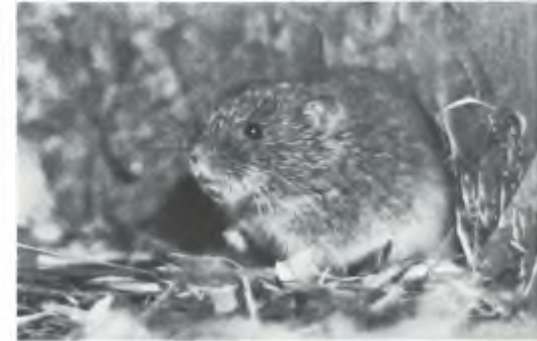
Helaas, de knipselkrant van Staatsbosbeheer is opgedoekt... Dit betekent dat alleen de knipselkrant van SKF u nog op de hoogte kan houden van wat er in de dagbladen verschijnt over faunabeheer. Reden te meer om de knipselkrant van SKF nu te bestellen!! U ontvangt hem thuis door 15 gulden

over te maken op Postbanknummer 3522188, Boxtel, onder vermelding van 'knipselkrant'.

Onderzoek belemmerd door jachtadepenten

Wegberm vooral belangrijk voor veldmuis

De veldmuis is een echte bermtoerist, foto Fred Koning

De Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming heeft onderzoek gedaan naar kleine zoogdieren in wegbermen. Dit onderzoek werd gesubsidieerd door diverse overheidsdiensten. De resultaten zijn boeiend maar worden nogal 'droog' en lastig toegankelijk voor outsiders gepresenteerd.

In wegbermen komen vooral veel veldmuizen, bosmuizen en bosspitsmuizen voor. Minder algemeen zijn de rosse woelmuis, de aardmuis en de huisspitsmuis. Incidenteel werd een nog groter aantal diersoorten gevonden waaronder wezel en dwergmuis.

Voor de meeste diersoorten gold dat de wegberm een verarmde afspiegeling was van de fauna van de aangrenzende biotoop. Meestal was het 'achterland' rijker. Een uitzondering vormde de veldmuis. Deze muis is een echte bermtoerist, het best aangepast aan het wegbermmilieu en verkeersdrukte.

In het rapport wordt ingegaan op het wegbermbeheer. Er worden aanbevelingen gedaan voor beplanting en voor de wijze waarop wegbermen voor dieren toegankelijk gehouden kunnen worden.

De onderzoekers kregen veel medewerking van boeren en overheidsinstanties. Een uitzondering vormde het jagersfront. De ecologen werden plaatselijk tegengewerkt door jachtopziensers, die geen pottekijkers duldden in particuliere bosjes langs de weg waar schimmige praktijken plaats vonden (illegale kraaien vangkooien).

HdN

Reest, P.J. van der (1989). Kleine zoogdieren in wegbermen. VZZ, Arnhem.

JAGERS & KATTEN

INGEZONDEN BRIEF¹

Geachte redactie,

Met belangstelling las ik in ons laatste nummer van 'Argus' het stukje over 'Jagers en katten'. We zullen met onze visie over het jagen toch niet de objectiviteit uit het oog mogen verliezen, dacht ik.

Inderdaad, het zal je poes maar zijn die afgeschoten wordt, maar toch ben ik ervan overtuigd dat de schrijver onvoldoende kennis draagt van de schade die deze dieren in de natuur aanrichten. Die is welhaast onvoorstelbaar en ik kan voor de reactie van jagers in deze toch wel een bepaald begrip opbrengen;

Met onze domesticatie hebben kattebezitters de plicht te zorgen dat dit huisdier uit het veld blijft. Ook naar hen dienen wij de beschuldigende vinger op te heffen willen wij althans de schijn van hypocrisie voorkomen. Van de houders van honden vinden wij dit min of meer vanzelfsprekend, terwijl de schade die deze beesten in de natuur aanrichten zeker in geen verhouding staat tot die van katten. Neen, dat de katten een ware plaag zijn voor de natuur staat buiten kijf en daarvoor dienen wij de ogen niet te sluiten. Het wil mij voorkomen dat het goed zou zijn de kattebezitters in ons tijdschrift daar eens wat meer op te wijzen.

J.P. de Leeuw
Schoonre woord

1: ingekort door de redactie

Oproep!

Blijf kritisch op de jacht!

Zoals in de vorige Argus werd vermeld, streeft het Staatsbosbeheer binnen haar organisatie naar een uniform beleid ten aanzien van de jacht. Het uitgangspunt is dat de jacht niet zomaar kan worden geweigerd. In principe wordt de jacht verhuurd, tenzij: het terrein de hoofdfunctie foerageergebied, slaap- of roestplaats, rustgebied of hoogwatervluchtplaats heeft, dan wel de functie behoud van kwetsbare vegetatie. Wanneer het gebied dagelijks ook in herfst en winter

Farming and wildlife

Door de Raad van Europa is vorig jaar een brochure uitgegeven getiteld Farming and wildlife. De brochure, die zich vooral richt op agrariërs, werd in Nederland gepresenteerd door minister Braks.

Het doel van de brochure is de totstandkoming van een daadwerkelijke bescherming van de fauna in landbouwgebieden. Daarbij vormt de 'rationale' van de bedrijfsvoering een belangrijk uitgangspunt. In de brochure worden suggesties gedaan voor 'rationele', diervriendelijke landbouwmethoden, zoals het gebruik van groenbemesters en wildredders bij oogsten. Daarnaast beoogt de brochure agrariërs ertoe te bewegen om houtwallen en heggen te laten staan dan wel weer neer te zetten. Dit is, zo zegt de brochure, vooral ook in het belang van de boeren zelf, omdat deze landschapselementen ook voor de landbouw een nuttige functie hebben, zoals vochtregulatie en bescherming tegen de wind. En daarmee komt een hogere opbrengst in het verschiet. Bovendien worden bestrijdingsmiddelen minder nodig, want de houtwallen en heggen kunnen natuurlijke predatoren en parasieten van plagen herbergen.

Tot dusver alles prima. Dat houtwalen nuttig kunnen zijn voor de landbouw is allang wetenschappelijk aangetoond en de tijd is rijp dit inzicht nu ook eens daadwerkelijk in de praktijk te brengen. Maar dan verschiet ik wat van kleur. De boer moet worden overtuigd dat zijn opbrengst omhoog schiet door cijfers van de jaren '50-'60. Ondanks technologische vooruitgang in de landbouw is het niet te verwachten dat de situatie nu anders zal zijn, staat erbij.

Dit is nu het beleid ten voeten uit, denk ik dan. De boer moet zich, naast zijn eigen belang, ook verantwoordelijk voelen voor de natuur: 'het platteland is tegelijk de vrucht van de natuur en het produkt van de boeren die het land in gebruik hebben'. De koers moet worden gewijzigd, maar geld voor onderzoek in hoeverre de resultaten van toen nog toepasbaar zijn is in heel Europa nog niet uitgetrokken. Nee, een boer moet niet vergeten een kostenplaatje te maken bij weghalen van bomen. Maar wel zonder cijfers.

Behalve dat dit wel een bijzonder knullige verkooptruuk is, schuift de politiek haar verantwoordelijkheid ook wel erg gemakkelijk af. Hup, een boekje, een lijst erin met geschikte boom- en heestersoorten, en klaar is Kees. Laat de boer het maar lekker opknappen. De ministers presenteren het boekje wel, de onze voorop. Maar waar blijft het jachtbeleid? Voor het bereiken van het doel, een daadwerkelijke bescherming van de fauna, is toch ook het jachtbeleid essentieel? Vos en hermelijn worden genoemd als belangrijke soorten om plagen binnen de perken te houden, maar vooralsnog mogen (moeten?) vossen nog het hele jaar door bejaagd worden. Hermelijnen zijn gedurende drie maanden per jaar vogelvrij. Zolang dat doorgaat kan een boer de structurele aanwezigheid van die nuttige predatoren in zijn houtwal wel vergeten. Dat er ook in de brochure met geen woord wordt gerept over de jacht is een teken aan de wand. Kortom: laat Braks zelf maar eens met iets over de brug komen in plaats van met deze brochure te wapperen. De brochure is halfslachtig en draagt nauwelijks bij aan een daadwerkelijke bescherming van de fauna in Nederland.

JE

-(1989). Farming and wildlife. Raad van Europa, Straatsburg.

intensief door recreanten wordt bezocht wordt verhuur van de jacht eveneens uitgesloten. De jacht kan worden geweerd in het gehele gebied of op verschillende percelen binnen het gebied, maar uitsluitend op grond van genoemde uitzonderingen. Staatsbosbeheer meent, dat deze regels vooral een legitimatie zullen geven aan het nu reeds gevoerde beleid, en dat er in de praktijk niet veel zal veranderen. Wij hopen van ganser

harte dat zij gelijk zal hebben, maar zijn toch wel bevreesd dat er in de praktijk nu meer dan voorheen gejaagd zal worden op terreinen van Staatsbosbeheer. Daarom willen we u vragen om in uw eigen omgeving na te gaan of er nu meer gejaagd wordt dan vroeger en zo ja, of dit dan door Staatsbosbeheer zelf geschiedt of door anderen. De SKF stelt het zeer op prijs als u eventuele wijzigingen zou willen doorgeven!

Linden

Als we het hebben over bedreigde soorten in Nederland, denkt men niet zo snel aan boomsoorten, wel aan dieren. In een prettig leesbaar rapport vraagt onze zusterstichting Kritisch Bosbeheer meer aandacht voor de linde. Deze boomsoort is nu uiterst schaars in natuurlijke situaties zoals bossen en houtwallen. In het Natuurbeleidsplan staat deze boom al genoemd als aandachtsoort. Kritisch Bosbeheer pleit voor meer bescherming van de linde via de Natuurbeschermingswet, door instellen van speciale bosreservaten.

De linde speelt een belangrijke rol in mythen en sagen. Linden werden vroeger - maar ook nu nog - vaak geplant als bakens langs wegen of als herdenkingsbomen. Op veel dorpspleinen staan monumentale linden waaronder men markten en feesten hield of werd recht gesproken. Een groot aantal karakteristieke bomen wordt besproken in het rapport. De dikste en oudste linde van ons land staat in Sambek (Limburg), deze heeft een middellijn van 21/2 meter. In Duitsland zijn er zelfs linden met een middellijn van meer dan 5 meter. Monumentale lindebomen noemen we al gauw 'duizendjarig'. Uit onderzoek blijkt echter dat 'onze' oudste lindebomen zelden ouder zijn dan 300 jaar.

De liefde voor de lindeboom is typische apelifiede. In cultuurlandschap

Bij al het kabaal over de belangen van kabeljauw- en tongvissers, fraude en controle op zee, wordt vaak vergeten dat het feitelijk gaat om een poging tot faunabeheer. Faunabeheer op de wijze waarop jagers er zo graag over praten: 'verstandig gebruik van natuurlijke hulpbronnen' ofwel 'oogsten van een overvloed'. De Noordzee wordt zo al eeuwen 'beheerd'.

Ondertussen wordt de zeebodem flink omgewoeld door sleepnetten (de zogenaamde boomkorren). Een enorme hoeveelheid zeedieren wordt gedood en als overbodige 'bijvangst' over boord gekieperd (of zwart verhandeld). De bioloog dr. Lindeboom heeft, op grond van onderzoek verricht aan het Nederlands Instituut voor Onderzoek aan de Zee (NIOZ), de moed gehad om een echt verstandig voorstel tot beter beheer te doen. Hij wil dat er een aantal zones in de Noordzee komen waarin niet meer

op de zelfde lijn

Koeien eten ook twijgen. De linde is daar zeer gevoelig voor, foto Pieter Eibers

liefdevol verzorgd en gewaardeerd, is het in het wild daarentegen snel met haar gedaan als de mens verschijnt. Deze boom heeft een voorkeur voor rijke gronden; juist die gronden werden door de prehistorische akkerbouwers graag in cultuur gebracht. Nog erger dan de akkerbouwers gingen de prehistorische veetelers te keer. Die brandden grote stukken bos plat om er weidegrond van te maken. Uit onderzoek blijkt dat bij beweiding met

runderen vooral de linden het loodje leggen. Lindebast wordt graag gegeten door koeien. Op deze manier zijn ook in deze eeuw nog veel overgebleven bomen gestorven. Verjonging door spontane opslag van linden is bij een hoge veebezetting ook praktisch onmogelijk. Hetzelfde geldt overigens voor een kunstmatig hoog gehouden bestand aan reeën en edelherten.

Een bos beheren waarin nog linden kunnen groeien is niet gemakkelijk. De problemen beginnen al bij de keuze van het plantmateriaal. De auteurs onderscheiden drie zuivere soorten: Hollandse linde, zomerlinde en winterlinde. Verder zijn er diverse kruisingen. De oudste lindebomen zijn vaak nog zuivere soorten en zeer waarschijnlijk inheems. Deze bomen produceren het beste zaad voor nieuwe bomen. Bij aanplant in bossen moet de genetische diversiteit van het materiaal zo groot mogelijk zijn, zodat bij de bosontwikkeling op natuurlijke wijze weer nieuwe kruisingen kunnen ontstaan. Een zorgvuldig beheer van de bossen, waarin de omvorming naar een divers natuurbos voorop staat, is noodzakelijk. Daarbij is het van groot belang dat begrazing door huisdieren en 'jachtwild' onder zeer strenge controle blijft.

Maes, N.C.M. & T. van Vuure (1989): De Linde In Nederland. Stichting Kritisch Bosbeheer, Utrecht.

De Noordzee en haar fauna

met boomkorren mag worden gevist. Het betreft 20 tot 25% van de hele Noordzeebodem.

De politiek, bij monde van minister Maij-Weggen, was er als de kippen bij om te zeggen dat dit niet mogelijk was. Logisch, want haar partijgenoot Braks heeft al genoeg trammelant met de zeevissers. Het meest stuitend vond ik echter dat ook de directeur van het Rijksinstituut voor Visserijonderzoek (RIVO) zich sterk maakte voor het politiek wenselijke uitstel. Er moet eerst nog meer onderzoek komen. Allicht! Onderzoekers en instituten zijn er vooral om nog meer onderzoek te doen. Je nek uitsteken is schadelijk

voor je instituut of je loopbaan. Hulde voor Lindeboom! Het toeval wil dat ik meer dan 10 jaar geleden eens bij het RIVO op bezoek was en daar onderwaterfoto's zag van het omploegwerk van boomkorren. Toen was al jaren bekend wat er aan de hand was! Toch moet er eerst weer meer onderzoek komen.

Wie echt goed geïnformeerd wil zijn over de Noordzee, haar nog steeds bijzondere boeiende fauna en de milieuproblemen, moet naar het Haagse Museon. Daar is 15 februari jl. door Maij-Weggen (!) de speciale 'Noordzeezaal' geopend. De nieuwste snufjes op gebied van audio-/visuele presentatie kunt u daar ervaren!

HdN

Museon, Stadhouderslaan 41, Den Haag. Dinsdag-vrijdag 10-17 uur; in het weekend 12-17 uur. Inlichtingen over lessen en informatiemateriaal: 070-3514181 tst. 428.

foto M. de Wind

Nogmaals, laat u niet verleiden door de SBNL!

We kunnen u er niet genoeg voor waarschuwen, voor de Stichting Behoud Natuur en Leefmilieu. Deze organisatie is bezig donateurs te werven en doet dit op zeer professionele wijze met kleurige folders en onbegrijpelijk linkende doelstellingen. Volgens onze informatie zijn op deze manier gemeentelijke instellingen benaderd die zich met milieu-educatie bezighouden. Argelozen in Natuurbeschermingsland zullen in de verleiding komen om deze organisatie financieel te steunen. Want het lijkt allemaal prachtig: steun geven aan biotoopverbetering en het behoud van diersoorten in een tijd waarin iedereen beseft dat het mis is met het milieu. De mensen willen graag persoonlijk iets doen, het minste is dan geld overmaken aan duidelijk gestelde, sympathieke doelen.

SKF is de laatste die wil beweren dat u maar beter de hand op de knip moet houden. Integendeel! Geef waar u dit kunt. Maar geef het wel aan instanties die terreinen beheren zonder verwerpelijke bijbedoelingen. Laat de natuur niet degraderen tot het decor van een snippenjacht of de entourage van viswedstrijden. Dat wordt heel schijnheilig 'oogst' of wijs gebruik van de natuur genoemd. Laat onze wilde fauna niet het slachtoffer worden van dubieus vermaak. Als u wilt geven, gireer dan bijvoorbeeld aan 'Vogelbescherming' (Zeist), postbanknummer 29213, of 'Natuurmonumenten' ('s-Graveland), postbanknummer 9933, of de provinciale stichtingen voor behoud van het landschap. Deze instanties beheren al veel langer natuurgebieden, zij hebben al tientallen jaren ervaring met biotoopverbetering. Uw geld is daar altijd welkom. Deze instellingen zijn gelukkig ook niet bedoeld om het jacht- en sportvisserijbelang veilig te stellen. De SBNL is dit wel.

HdN

De distelflinder. foto Jacques van der Neut

BOEK BESPREKING

Dagvlinderatlas: overzichtelijk standaardwerk

Het Nationale Vlinderjaar 1989 heeft voor een stortvloed van publikaties over deze insectengroep gezorgd. De onlangs verschenen "Atlas van de Nederlandse dagvlinders" vormt de kroon op al dit schrijfwerk. De jarenlange bezigheden van 600 vrijwilligers, vaak verenigd in regionale vlinderwerkgroepen, wordt uiterst overzichtelijk gepresenteerd.

De resultaten geven in eerste instantie aanleiding tot pessimisme. Van de 71 standdagvlinders die er aan het begin van deze eeuw in Nederland voorkwamen, zijn inmiddels 15 soorten uitgestorven en 22 achteruitgegaan. De oorzaken liggen in de grote milieuproblemen van de afgelopen jaren/decades: verdroging, verzuring, eutrofiering, vervuiling, veranderingen in het (landbouwkundig) gebruik van de grond. Toch is er ook plaats voor optimisme. Hoe meer er van de dagvlinders bekend wordt, hoe meer er gedaan kan worden voor het behoud en het beheer van deze soortengroep. En dat is belangrijk: een goed beheer voor vlinders is gunstig voor de hele groep van insecten en ongewervelden. En dat heeft weer z'n weerslag op de leefgemeenschap waarvan die kleine diertjes de basis vormen.

In de Atlas worden aanduidingen gegeven voor een vlindervriendelijk beheer van de verschillende biotopen. Per vlindersoort wordt daarnaast gedetailleerd ingegaan op het voor die soort gunstige beheer van gebieden. Daarmee gaat deze vlinderatlas een stuk verder dan de gemiddelde vogelatlas. Met het ook vorig jaar verschenen "Beschermingsplan dagvlinders" van het ministerie van Landbouw en Visserij vormt de Atlas verplicht leesvoer voor iedereen die met het beheer van (natuur-)gebieden te maken heeft. En natuurlijk ook voor elke vlinderliefhebber. Trouwens, ook de niet direct in vlinders geïnteresseerde natuurliefhebber, de vogelaar bijvoorbeeld, kan van dit boek een hoop opsteken. Tenslotte eten vogels vaak vlinders en rupsen. Meer vlinders geeft meer vogels.

RD

Tax, M.H. (1989). Atlas van de Nederlandse dagvlinders. Uitgave Natuurmonumenten en de Vlinderstichting. 248 pagina's. Prijs ca. f60,-.

Visstandbeheer

De Nederlandse Vereniging van Sportvisserfederaties heeft met enig tam-tam een boek over Visstandbeheer ten doop gehouden. Braks zelf nam het eerste exemplaar ter hand, en de termen natuurbeschermer en milieubeheerder vlogen weer in het rond. Maar stelt u zich eens voor dat een jagersclub in Nederland die meer dan duizend vierkante kilometers gebied beheert, het in zijn hoofd haalt om zijn beheersdoelstelling als volgt te for-

muleren: "Ons faunabeheer is een geheel van activiteiten dat erop gericht is om binnen de mogelijkheden van het gebied een wildstand te handhaven of tot stand te brengen die zoveel mogelijk voldoet aan de wensen van de houder van het jachtrecht. Bij het faunabeheer worden overwegingen van natuurbehoud en milieubeheer betrokken."

De jagers durven het allang niet meer zo hardop te zeggen. Misschien geloven ze er in, maar hun organisaties formuleren het niet meer zo bot. Visstandbeheerders wel, want vervang fauna door visstand en jacht door visserij en u hebt de definitie van visstandbeheer, niet uit de vorige eeuw maar anno 1989. Misschien zijn de jagers schijnheiliger, die beginnen meteen over natuurbescherming. Vissers niet, die plakken het natuurbehoudsbelang er in tweede instantie achteraan. Zij zelf zijn heer en meester, want visrecht hebbend. Er moet uit het water komen wat zij het liefst zien.

Gelukkig lijkt het allemaal erger dan het is. Het boek begint met een uitgebreide cursus ecologie van het water waaraan vooraanstaande deskundigen op dit gebied hebben meegewerkt. Dat is dus meer dan alleen visjes uitzetten om deze groot te laten worden en daarna weer te vangen met een hengel, zonder verdere interesse in het onderwatergebeuren. Het boek is duidelijk bedoeld om te laten zien dat het anders kan. Bij het beheer van min of meer natuurlijke wateren zoals grote plassen, grote en kleine rivieren, beken en kreken wordt het uitzetten van vis als zinloos beschouwd en ligt het accent op min of meer 'normaal' natuurbeheer. Dat wil zeggen aandacht voor een in het landschap passende vegetatie van oever- en waterplanten, de helderheid (kwaliteit) van het water en bewegingsvrijheid van de vissen.

Dit alles neemt evenwel niet weg dat het uitzetten van vis in een groot aantal meer kunstmatige watertypen nog als de gewoonste zaak van de wereld wordt beschouwd, hoewel er steeds wordt gewaarschuwd tegen overbezetting en onjuiste soortensamenstelling.

Bovendien wordt de pretentie dat visrecht hebbenden in Nederland - als enigen! - iets kunnen betekenen voor de hele visfauna in Nederland, geenszins waargemaakt. De aandacht richt zich voornamelijk op 13 tot 20 soorten vis, waaronder 4 tot 5 soorten die hier zijn geïntroduceerd. De complete nog aanwezige zoetwatervisfauna in Nederland telt minstens 45 soorten (8 van min of meer uitheemse komaf).

Het wordt tijd dat er een nieuwe definitie van visstandbeheer komt, met een zwaarder accent op het natuurbehoudsaspect en aandacht voor de hele visfauna. Qua regelgeving hoort dit thuis in een Flora en Faunawet waarin alle in het wild levende dieren zitten. Verder moet hoognodig de bezem door de volkomen achterlijke manier waarop visrechten zijn geregeld. Historisch verklaarbaar, misschien op zich heel interessant, maar ecologisch bezien is dat alles grote kolder. Een kleine rivier of een beek moet als één geheel beheerd worden. Juridisch is dit onmogelijk omdat het visrecht vaak versnipperd is en daarom ook het (ecologisch) beheer.

- 1989. Visstandbeheer in het Nederlandse binnenwater. NWS, Amersfoort. 208 pagina's. Prijs voor niet-NVVS leden f60,-. Bestellen: NWS tel. 033-634924

Ook anderen kunnen zich soms mateloos ergeren aan de gebrekkige moraal van jagers. Op 4 februari was op Vara radio het volgende stukje te beluisteren in het programma Vroege Vogels. De tekst werd geschreven door Joost Huijsing en uitgesproken door Ivo de Wijs en Letty Kosterman. De aanleiding is een advertentie uit het tijdschrift De Nederlandse Jager...

uit V A R A's vroege vogels

We lezen u een advertentie voor uit het tijdschrift De Nederlandse Jager.

„Jager zonder jachtgelegenheid zou graag een ree willen schieten. Wie gunt mij het afschot daarvan.”
Zielig hè. Zo'n dierenliefhebber met groene loden jas, knickerbocker en hoed-met-veertje, die als liefste wens heeft om bambi neer te knallen. Zo'n natuurbeschermmer die geen eigen jachtgebied heeft waar 'ie zozegzegd de natuur kan beschermen.

Maar niet getreurd, jager zonder jachtgelegenheid. Er is hoop. Jachtbemiddelaar Crone biedt binnenkort de mogelijkheid om in de uitgestrekte wouden in Oost-Europa te gaan jagen. Een citaat van Crone: *'De onderhandelingen om Nederlandse jagers op de jachtvelden van Ceaucescu toe te laten, zijn bijna rond.'*

Foto's Theo Verstrael en Josien Eulderink

Een greep uit de toekomstige mogelijkheden: Schiet een edelhart met een gewei van drie kilo voor slechts 1000 Deutsch Marken.

Of eentje met een tien kilo zwaar gewei. Die is iets duurder: 9000 D-Mark. Een beer afschieten kan ook. Die kost u dan wel 10.000 dollar. Het kan allemaal nu rijke westers jagers de verarmde Oost-europeanen een buidel dollars voorhouden. Voor een handvol geld kunnen de jacht-toeristen de bossen in Oost-Europa in. Alsof daar niet genoeg geknald is.

Dus, Jager zonder jachtgelegenheid, droog uw krokodillentranen. Open uw spaarpot en boek een reisje naar Oost-Europa. De reeën, edelhartten, wilde zwijnen en beren wachten op u. Bel jachtbemiddelaar Crone en pak uw geweren. Treedt in de voetsporen van Ceaucescu: op naar de eeuwige jachtvelden.

